

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA FILOLÒGICA, XXVI

POMPEU FABRA, PIUS FONT I QUER
I MIQUEL DE GARGANTA

UN EPISTOLARI FONAMENTAL
PER A LA
LEXICOGRAFIA CIENTÍFICA
CATALANA
(1928 – 1953)

Edició a cura de
CARLES RIERA I FONTS
I
JOAN VALLÈS XIRAU

BARCELONA
1991

POMPEU FABRA, PIUS FONT I QUER
I MIQUEL DE GARGANTA

UN EPISTOLARI FONAMENTAL PER
A LA LEXICOGRAFIA CIENTÍFICA CATALANA
(1928 – 1953)

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA FILOLÒGICA, XXVI

POMPEU FABRA, PIUS FONT I QUER
I MIQUEL DE GARGANTA

UN EPISTOLARI FONAMENTAL
PER A LA
LEXICOGRAFIA CIENTÍFICA
CATALANA
(1928 – 1953)

Edició a cura de
CARLES RIERA I FONTS
I
JOAN VALLÈS XIRAU

BARCELONA
1991

© 1991 Institut d'Estudis Catalans
Editat per l'Institut d'Estudis Catalans

Primera edició: desembre de 1991
Tiratge: 1.000 exemplars

Compost i imprès a Romagraf, SA
Joventut, 55 - 08904 L'Hospitalet de Llobregat

ISBN: 84-7283-197-3
Dipòsit legal: B. 12.146 - 1992

PRÒLEG

Els editors d'aquest epistolari m'han demanat que hi escrigui un pròleg. Dos dels autors de les lletres, Pius Font i Quer i Miquel de Garganta, han estat amics admirats i estimats. El tercer, Pompeu Fabra, a qui no vaig tenir el plaer de conèixer directament, és una de les personalitats més importants de la nostra cultura. I els editors de l'obra són també uns bons amics. M'és, doncs, molt agradable d'accedir a llur petició.

Fabra, Font i Garganta, tots tres eren homes de ciència, i tots tres eren conscients de pertànyer a un poble per al qual la llengua i la cultura tenen una importància vital. I no ignoraven els deures que això comporta. Reunits un moment per a una empresa comuna, la vida els portà després per camins diferents, però no els allunyà mai dels principis bàsics al servei dels quals s'havien consagrat.

Els primers anys del segle vintè la llengua catalana gaudia de plena vitalitat, però no havia assolit un nivell de codificació anàleg al de les llengües que han disposat del suport d'un estat. A més, un llarg període no sols de manca d'ensenyament, sinó encara de persecució, havia fet que s'infiltrassin en la parla ordinària mots i construccions provinents de les llengües pròximes, sobretot del castellà, i que disminuís progressivament l'amplitud de l'ús de moltes maneres de dir genuïnes.

L'obra de dignificació i codificació que emprengué Pompeu Fabra fou decisiva per al futur de l'idioma. Però, naturalment, no la podia pas fer ell tot sol. Necessitava ajudants, coneixedors dels camps especialitzats que ell no podia dominar, i en va trobar. En Botànica, Font i Garganta foren col·laboradors seus en la tasca de fer que la llengua esdevingués un instrument d'expressió ric i precís.

La correspondència que ací surt a la llum ens revela algunes interioritats d'un procés que, a través de l'estudi dels problemes i del bescanvi d'idees, conduïa, un pas rere l'altre, a la determinació de quines formes són les més correctes i les més apropiades per a l'ús actual.

L'activitat de dignificació de la llengua fou interrompuda bruscament per la força l'any 1939. Llavors Fabra i Garganta s'hagueren d'exiliar i Font anà a la presó. Però cap d'ells no es rendí davant l'adversitat; tots continuaren llur treball en defensa de la nostra cultura.

En particular, en el terreny de la Botànica, Font i Quer continuà fidel a l'esperit de Fabra i, mitjançant l'observació de l'ús popular i l'estudi encaminat a completar la terminologia erudita i a donar-li forma correcta, obtingué que, en tot allò que afecta la ciència de les plantes, a hores d'ara no hi hagi pràcticament cap més dificultat per a expressar-se en català que per a

fer-ho en una altra llengua culta qualsevol. I això ha estat fruit, en darrer terme, del procés que els autors d'aquesta correspondència impulsaven quan preparaven el Diccionari Fabra.

Es molt convenient que la nostra gent actual compregui i es faci seu l'esperit que guiava Fabra i els seus companys de treball perquè, encara que en molts d'aspectes la qualitat de la llengua hagi avançat considerablement, l'obra de redreç no es va pas acabar amb la mort de Fabra. I, a més, a les deturpacions que reconegué i denuncià el mestre, se n'han afegit moltes de noves a conseqüència de les circumstàncies especials de l'època present. Una diferència important, en sentit desfavorable, entre els temps de Fabra i els nostres, es produiria si l'esperit de progrés que impulsava els dirigents culturals d'abans de 1939 fos substituït per una acceptació abandonista de l'empobriment i de la desnaturalització que sofreix a hores d'ara la llengua en alguns ambients. Confiem que les actituds de deixadesa no predominaran i que les noves generacions seguiran els camins marcats per aquells que ens van precedir, per tal que la llengua catalana continuï mantenint, en l'esdevenidor, la seva personalitat i la seva capacitat d'expressió.

ORIOL DE BOLÒS

Membre de
l'Institut d'Estudis Catalans

PRESENTACIÓ

INTRODUCCIÓ

El nucli d'aquest llibre és constituït per una mostra de comunicació, l'epistolar, que en els moments actuals va esdevenint cada cop més inusual, fins a l'extrem que tendeix a l'extinció.

Malgrat l'actual minva del gènere, no hi ha cap dubte que els estudis sobre epistolaris han representat sovint bones aportacions al coneixement d'aspectes diversos de la cultura de llocs determinats en èpoques concretes. És per això que l'edició crítica de col·leccions de cartes no és rara en molts països, entre els quals cal comptar el nostre. Normalment, sol tractar-se de correspondències entre literats, artistes o altres persones de la cultura humanística. Més rares són les edicions de cartes d'homes o dones de ciència, i encara més si fan referència a temes de llurs especialitats.

L'epistolari que presentem té, per a nosaltres, l'interès especial de pertànyer a la darrera categoria que esmentàvem en el paràgraf anterior: es tracta, en efecte, de la correspondència entre tres homes de ciència (un lingüista –bé que enginyer de formació– i dos botànics) sobre un tema específicament científic com és la fixació i la definició de termes botànics per al *Diccionari general de la llengua catalana* (Fabra, 1932). En moltes d'aquestes cartes –les escrites per Pompeu Fabra o les adreçades a ell– no trobem gairebé cap comentari que les aparti del seu tema nuclear. Això confirma l'opinió de Manent (1990), el qual assenyala que Fabra era dels qui escrivien poc i encara ho feia per raons professionals. Les cartes bes-canviades per Pius Font i Quer i Miquel de Garganta tenen, certament, el mateix tema bàsic, però són complementades per altres comentaris sobre qüestions d'interès comú d'ambdós corresponents. En conjunt, pràcticament cada paràgraf d'aquesta correspondència significa una valuosa aportació al coneixement del procés d'elaboració d'una part del *Diccionari* de Fabra.

Les cartes poden ser un ajut de gran valor per a la història de la cultura. En el cas que ens ocupa, són documents de molt d'interès per a la història de la ciència, en concret per a la història de la botànica i de la filologia catalanes. En aquestes cartes es recull la base de la fixació del llenguatge botànic català actual. Aquest procés s'inicià, naturalment, bon xic abans, i podem citar el botànic valencià Antoni Josep Cavanilles (València 1745 – Madrid 1804) com un dels seus capdavaners (Bolòs, 1970, 1985). I no culminà amb la publicació del *Diccionari* de Fabra ni, de fet, ha acabat enca-

ra; l'interès pel lèxic botànic ha estat i és intens entre els professionals de la botànica a casa nostra i creiem que és ben justificat de parlar d'una escola lingüístico-botànica catalana organitzada a partir de la figura de Pius Font i Quer (Vallès, 1988a). Paradoxalment, algunes de les principals produccions d'aquesta escola no fan referència directa al català, sinó al castellà. Aquest és el cas del *Diccionario de Botánica* (Font, 1953), obra cabdal de Font i Quer en l'aspecte terminològic, l'any de publicació de la qual ja explica la llengua en què fou redactat. Tot amb tot, les solucions que Font –que fou auxiliat en aquesta obra per vuit experts de camps diversos relacionats amb la botànica– proposa en el seu diccionari –i en altres treballs– són també aplicables al català i a altres llengües; de fet, el *Diccionario* de Font és a les principals biblioteques botàniques de tot el món i una gran quantitat de botànics de moltes llengües se'n serveixen habitualment.

Les darreres afirmacions ens fan veure que les cartes que presentem no tenen sols un interès per a la lexicografia botànica catalana –bé que aquest sigui el principal i més immediat–, sinó també, i molt directament, per a la castellana i, de manera més remota, per a les d'altres idiomes veïns.

ELS AUTORS DE LES CARTES

L'interès d'aquesta correspondència no rau només en el fet que aclareixi el procés d'elaboració d'una part significativa del *Diccionari* de Fabra ni solament en la relació que allò que s'hi exposa té amb la formació dels llenguatges botànics en català i castellà. Hi ha, encara, un altre punt, que és la personalitat dels autors de les cartes, tots tres rellevants científics en els àmbits de les seves especialitats.

El grau de coneixement dels tres corresponents existents a casa nostra decreix amb l'ordre alfabètic de llurs cognoms. Així, Pompeu Fabra és, poc o molt, generalment conegut, no cal dir que especialment pels estudiosos de la llengua, però també per la major part de la població. Pius Font i Quer, en canvi, no és pas un personatge popular; és molt conegut pels botànics catalans –molts dels quals en són deixebles o deixebles de deixebles–, per altres científics del país, particularment pels naturalistes, els biòlegs, els farmacèutics i els filòlegs, i per la comunitat botànica internacional, que l'ha reconegut com a botànic de primera línia. Finalment, Miquel de Garganta va viure quasi trenta anys exiliat a Colòmbia i es dedicà a un camp de la ciència poc conreat, la història de la botànica; per això, la seva obra i la seva persona són només conegudes per especialistes d'aquesta disciplina i d'altres afins i per un nucli de naturalistes, farmacèutics i altres persones de cultura del país.

Per tal de donar una idea de les personalitats dels autors de les cartes que hom pot llegir a continuació, n'apuntarem, tot seguit, unes brevíssimes

mes notícies biogràfiques, d'importància inversament proporcional al nivell de coneixement popular de cadascun dels personatges que integren la xarxa d'aquesta correspondència.

De Pompeu Fabra i Poch (Gràcia-Barcelona 1868 – Prada de Conflent 1947), ben poc cal dir-ne. De formació filològica autodidacta, ha estat l'artífex de la fixació i ordenació de la llengua catalana moderna. La seva *Gramàtica catalana* (Fabra, 1918) i el seu *Diccionari general de la llengua catalana* (Fabra, 1932) en són les obres més conegudes, dins una producció densa i extensa. El tret més pertinent de la biografia de Fabra en relació amb l'afer que ara ens ocupa és la seva formació i la seva actuació com a científic d'una branca tècnica: Fabra estudià la carrera d'enginyer industrial i fou professor de química a l'Escola d'Enginyers Industrials de Bilbao durant uns dotze anys. En la seva època d'estudiant, i sobretot durant el seu període d'ensenyant de química, se li devien presentar molts problemes de terminologia científica primerament en castellà, bé que amb clars paral·lels en català. Sembla lògic, doncs, que Fabra tingués un interès especial, que altres lingüistes probablement no haurien tingut, a consignar en el seu diccionari una bona quantitat de termes científic-tècnics. Per a obtenir una informació biogràfica completa sobre Fabra, hom pot consultar les obres de Miracle (1968) i Segarra (1991).

Pius Font i Quer (Lleida 1888 – Barcelona 1964) és la gran figura de la botànica catalana del segle XX. Llicenciat en química i doctor en farmàcia, fou professor de Botànica a la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona entre 1917 i 1922, a l'Escola d'Agricultura de Barcelona entre 1923 i 1939 i novament a la Facultat de Farmàcia de la Universitat (aleshores anomenada Autònoma) de Barcelona entre 1933 i 1939. Fou també director del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, a partir del qual fundà, en 1935, l'Institut Botànic de Barcelona, que dirigí fins a 1939. Explorador infatigable, herboritzà acuradament per tots els Països Catalans, per la resta de la Península Ibèrica, particularment Aragó i Andalusia, i per l'Àfrica del Nord, bàsicament al Marroc, per a la qual cosa utilitzà a vegades les destinacions que tingué com a farmacèutic militar. Des de 1939, desposseït pel règim de Franco de tots els seus càrrecs i fins i tot empresonat durant un temps, hagué de desenvolupar les seves activitats d'una manera molt precària; la seva feina a l'editorial Labor li permeté de subsistir i de continuar investigant en botànica. Publicà gairebé tres-cents treballs. Una de les seves facetes d'investigador, la que més ens interessa aquí, fou la terminologia botànica. Font era extremadament acurat, rigorós i crític en l'expressió, fos quina fos la llengua que emprés, i això el convertí en un reputat lexicògraf científic. Segons Bolòs (1970), «els lingüistes catalans tenen el deure d'estudiar-lo amb cura i d'extreure'n tot allò que té de valuós». Sobre Font s'ha escrit força; la *Miscel·lània* editada amb motiu del centenari del seu naixement (Camarasa & al., 1988) pot ser útil per a qui vulgui aprofundir en la seva vida o en la seva obra.

Miquel de Garganta i Fàbrega (Olot, 1903-1988), doctor en farmàcia, fou un notable historiador de la botànica. Com a botànic, fou deixeble d'Antoni de Bolòs i Vayreda (Olot 1889 – Barcelona 1975) i del mateix Font i Quer. Com a historiador de la farmàcia, tingué el mestratge del català afincat a Madrid Rafael Folch Andreu (Montblanc 1881 – Madrid 1960). La seva tesi de doctorat (Garganta, 1936) és un magnífic estudi sobre la personalitat i l'obra del farmacèutic i naturalista olotí Francesc Xavier Bolòs i Germà (Olot, 1773-1844), descobridor de la regió volcànica de la Garrotxa. Poc després d'acabada la carrera, rebé la proposta de Font i Quer de tenir cura de l'elaboració de les definicions de termes botànics per al *Diccionari* de Fabra, encàrrec que ell acceptà i que motivà tota la correspondència que avui publiquem. Aquest treball significà per a Garganta, aleshores molt jove, l'adquisició d'una sòlida formació en terminologia científica. Acabada la guerra de 1936-1939, s'hagué d'exiliar. Després d'una curta estada a França, s'instal·là a Colòmbia, on fou professor de botànica a la Universitat de Medellín i investigà en botànica, etnobotànica i història de la botànica. En 1967 tornà a Catalunya, on prosseguí les seves recerques en història de la botànica i, a més, escriví una bona quantitat d'articles divulgatius. Just l'any següent al del seu retorn, pogué col·laborar en una miscel·lània dedicada a Pompeu Fabra en ocasió del centenari del seu naixement i publicà, encara, en la *Revista de Palafrugell*, unes notes sobre la seva col·laboració al *Diccionari* de Fabra (Garganta, 1968) en les quals inclogué part de tres de les cartes que reproduïm més endavant. El nombre de les seves publicacions és d'una vuitantena. En 1986 li fou concedida la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya. Per a conèixer més dades sobre Miquel de Garganta, hom pot consultar els treballs de Pujiula & al. (1987), Vallès (1988b, 1989) i Babiano (1989).

LA BOTÀNICA EN EL *DICCIONARI GENERAL DE LA LLENGUA CATALANA*

«En la redacció del *DICCIONARI* s'han tingut al davant un gran nombre de diccionaris catalans i d'altres llengües [...], els reculls lexicogràfics publicats [...] i els existents a les Oficines lexicogràfiques (entre els quals [...] les cèdules de botànica de Miquel de Garganta)». D'aquesta manera Pompeu Fabra fa constar, en el Prefaci a la primera edició (1932) del *Diccionari general de la llengua catalana*, la col·laboració de Miquel de Garganta, que és precisament el tema de l'epistolari que presentem. En els paràgrafs que vénen tot seguit exposarem com es va dur a terme aquesta col·laboració.

Com afirma Font i Quer (cf. carta núm. 1), a finals de l'any 1928 Pompeu Fabra tenia pràcticament enllestit tot el seu *Diccionari* (que pensava publicar l'any 1929), però no havia elaborat res en relació amb el món ve-

getal per a incloure-hi perquè confiava en l'ajut de Font. Aquest era farmacèutic militar i estava destinat, des de 1928, al Marroc, on romangué fins a 1930. Sabedor que Font no el podria auxiliar amb la celeritat que requeria (no sols per la llunyania, sinó perquè, a més de fer la feina pròpia del càrrec, Font aprofità la seva estada a l'Àfrica del Nord per a herboritzar intensament en aquella zona i, ultra estar, doncs, molt ocupat, no disposava de la bibliografia adient), Fabra se li adreçà per tal que el mateix Font li recomanés algú de confiança que pogués fer-se càrrec d'aquella tasca.

Font i Quer pensà tot d'una en Miquel de Garganta, que aleshores estava a punt de fer vint-i-cinc anys (vuit dies després de la visita de Fabra a Font per parlar del tema) i que feia poc més d'un any que havia acabat la carrera de Farmàcia a Barcelona. Malgrat la seva juvenesa, Garganta pertanyia des de feia dos anys a la Institució Catalana d'Història Natural i ja havia publicat tres treballs de recerca històrico-botànica i un de divulgatiu sobre la comarca d'Olot, tots ells en català. Per tant, Font, que coneixia bé Garganta, no s'equivocà quan li proposà de fer-se càrrec de la feina. El mateix Font s'oferí a revisar les propostes de Garganta abans que aquest les anés trametent a Fabra.

Garganta acceptà immediatament l'encàrrec i l'oferta d'assessorament de Font i Quer. Al cap de pocs dies, Josep Mª Capdevila féu conèixer a Garganta que Fabra havia sabut per Font que havia acceptat de treballar per a ell; alhora, trameté formalment a Garganta l'encàrrec de Fabra. Al cap d'un mes i escaig, el 22 de gener de 1929, Fabra escriví la primera carta a Garganta (cf. carta núm. 5), amb la qual li envià ja la primera llista de mots per definir. Des d'aleshores i fins al setembre de 1930, Garganta estigué dedicat a la redacció de termes per al *Diccionari*. Ell mateix (Garganta, 1968) explica amb claredat i concisió la metodologia que emprà:

«La redacció de les definicions de botànica durà tot l'any 1929 i part del següent. En llur elaboració se seguí sempre el mateix procés. Quan tenia redactat un bon nombre d'articles els enviava a Font i Quer (al Marroc), el qual els revisava i si ho creia pertinent, a les mateixes paperetes, hi feia esmenes o ampliacions. Me les retornava certificades, veia com havien quedat i tot seguit les enviava a Mestre Fabra, qui abans d'acceptar-les definitivament per al diccionari les examinava amb atenció i en casos molt excepcionals demanava aclariments».

Cal dir que, al principi, Font recomanà a Garganta una bibliografia bàsica per a orientar-se i, en alguns casos, li hi facilità l'accés. L'explicació de Garganta transcrita en el paràgraf precedent no necessita, d'altra banda, més que una matisació: versemblantment, la darrera tramesa (de la lletra *n* al final) que Garganta féu a Font i Quer, ja no l'adreçà al Marroc, sinó a Barcelona, on Font havia tornat des del primer d'agost de 1930. Així ho fan pensar la carta núm. 37 (23-V-1930), en la qual Font explica a Garganta que ha d'acabar la seva feina al Marroc i li demana que no li envii més

paperetes fins que hagi tornat a Barcelona, i la carta núm. 41 (23-IX-1930), en la qual Font, ja des de Barcelona, acusa rebut de totes les cèdules que faltaven. La cosa més probable és que aquestes paperetes ja no retornessin a Garganta; ho podem deduir de l'epistolari i del fet que sabem, a més, que, des de finals de 1930, Garganta estigué a Madrid durant més d'un any per fer els cursos monogràfics del doctorat que preparava. Font les anà trametent, doncs, a mesura que les revisà, directament a Fabra.

El resultat de l'empresa que ens ocupa és ben conegut i col·loca el *Diccionari* de Fabra en una posició capdavantera entre les obres similars pel que fa al lèxic tècnic relacionat amb la botànica. Remarquem, per exemple, que la inclusió dels noms científics llatins dels vegetals (i els dels animals, que també figuren en el *Diccionari*) és una dada –que manca en molts diccionaris anàlegs al de Fabra– molt útil a l'hora d'identificar clarament l'espècie definida.

Podem dir (cf. carta núm. 41) que Fabra quedà content de la feina de Garganta. Deixem que sigui aquest (Garganta, 1968) qui expliqui la seva impressió del treball i de com quedà l'obra acabada. Després d'afirmar que «Fabra demostrà la preferència que tenia per la botànica», diu:

«En el “Diccionari General de la Llengua Catalana” Fabra donà, doncs, cabuda a molts noms d'organografia vegetal –que no figuren en d'altres diccionaris similars–, i a breus descripcions de les famílies botàniques i de gran nombre de noms vulgars o populars de les plantes –dels quals fixà l'ortografia– amb la correspondència científica, dada necessària i que generalment no figura en els diccionaris manuals. La importància que concedí al lèxic botànic queda palesa si afegim que els articles dedicats a aquesta matèria ocuparen 112 pàgines del diccionari imprès (Carta de Fabra de 7-VI-35)».

L'EDICIÓ DE LA CORRESPONDÈNCIA

La cinquantena de cartes que presentem han estat reproduïdes fidelment, sense cap modificació respecte de l'original, llevat de la convenció tipogràfica d'usar la lletra cursiva per als subratllats del manuscrit. Quan ha calgut afegir alguna cosa, ho hem fet entre claudàtors. Les cartes enviades per Fabra i per Font i Quer han estat transcrits a partir dels originals rebuts per Garganta o (en un cas) per Font. Pel que fa a les enviades per Garganta, hem disposat dels esborranys que, a manera de còpia, l'autor es guardava; són molt complets –fins pel que fa a encapçalaments i comiats– i, doncs, és de creure que les versions definitives, «en net», no devien pas ser diferents de les que aquí podem donar; la certa profusió de paraules abreujades en les cartes de Garganta ha d'ésser atribuïda, sens dubte, al fet que hem treballat sobre les versions «en brut».

PRESENTACIÓ

Només hem reproduït les cartes que fan referència al *Diccionari* de Fabra. Malgrat que la correspondència entre Font i Garganta és molt més extensa, ens hem limitat a aquelles cartes que, poc o molt, al·ludissin a aquest tema; és per això que hem inclòs també una carta enviada per Font i Quer a Garganta quan aquest ja era exiliat a Colòmbia (és a dir, força després de la publicació del *Diccionari general de la llengua catalana*), car conté referències a les tasques lexicogràfiques que ens ocupen i, en apèndix, dues cartes bescanviades per Garganta i Josep Miracle (editor del *Diccionari* de Fabra) per un motiu anàleg.

Les llistes de noms de plantes o de bibliografia que acompanyaven algunes de les cartes han estat reproduïdes en notes. En altres notes incloem comentaris o aclariments sobre diverses qüestions suscitées en la correspondència.

AGRAÏMENTS

Totes les cartes que reproduïm, llevat de tres, provenen de l'arxiu de Miquel de Garganta. Volem testimoniar aquí el nostre sincer agraïment a la Sra. Consol de Garganta i Fàbrega, germana de Miquel de Garganta, que ens ha donat les cartes i ha demostrat un encomiable interès –i una agradable il·lusió– perquè aquests documents poguessin ésser estudiats i publicats. Una altra carta (la núm. 2), l'hem reproduïda del treball de Garganta en la *Revista de Palafrugell* que ja hem esmentat diverses vegades al llarg d'aquesta presentació (Garganta, 1968), perquè no l'hem trobada entre les que hem revisat. L'Institut Botànic de Barcelona és el dipositori d'una altra carta (núm. 44, enviada a Font i Quer), com també de tres documents més que reproduïm en la nota 5 de la carta núm. 9, perquè, bé que de tema relacionat, no fan al·lusió directa al *Diccionari* de Fabra. Agraïm a aquesta institució, representada pel seu director, Dr. Josep M. Montserrat i Martí, que ens hagi facilitat l'accés a aquests escrits. Les fotografies de Pompeu Fabra, Miquel de Garganta i Pius Font i Quer procedeixen, respectivament, dels arxius de *Serra d'Or*, Consol de Garganta i Ester Font. El Dr. Oriol de Bolòs ha llegit i millorat la primera versió d'aquest treball i ha volgut, a més, fer-ne el pròleg. Igualment han revisat críticament l'original els doctors Cèsar Blanché, Maria Teresa Cabré, Josep M. Camarasa, Josep M. Montserrat, Joaquim Rafel, Josep Ruaix, Joan Solà i Joan Veny. Margalida Pons ha revisat amb tota cura les proves d'impremta i ha contribuït a elaborar l'índex analític. La senyora Ester Font, filla del Dr. Font i Quer, ha llegit també aquest treball i, ultra aportar-hi algunes interessants precisions, ens ha facilitat la carta de Joan Coromines a Font que reproduïm en la nota 1 de la carta núm. 13. Li agraïm aquestes aportacions i que hagi volgut buscar, lamentablement sense sort,

les cartes de Fabra i Garganta rebudes pel seu pare, que tampoc no són a l'Institut Botànic de Barcelona. Regraciem igualment al Sr. Josep Miracle l'autorització per a la publicació de la segona carta de l'apèndix. Finalment, donem les gràcies al Sr. Felip Calvet i Costa, que ens ha ajudat en les gestions que hem fet per localitzar les cartes rebudes per Pompeu Fabra, gestions que ens han menat a la conclusió que, ben probablement, són perdudes –i potser van ser cremades.

CARLES RIERA I FONTS
JOAN VALLÈS XIRAU*

* Laboratori de Botànica. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES DE LA PRESENTACIÓ

- BABIANO, C., 1989, *Miquel de Garganta i Fàbrega (1903-1988)*, «Butlletí Informatiu del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona», 20(227): 29-30.
- BOLÒS, O. de., 1970, *La formació del llenguatge botànic català*, «Estudis Romànics», XIII: 209-224.
- BOLÒS, O. de., 1985, *Consideracions sobre la terminologia científica catalana i el seu ús*, «Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural», 50: 391-394.
- CAMARASA, J.M. & al., 1988, *Miscel·lània. Homenatge al Dr. Pius Font i Quer*. Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs.
- FABRA, P., 1918, *Gramàtica catalana*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- FABRA, P., 1932, *Diccionari general de la llengua catalana*, Barcelona, Llibreria Catalònia.
- FONT, P., 1953, *Diccionario de Botánica*, Barcelona, Labor.
- GARGANTA, M. de, 1936, *Francisco Bolós y la cultura de su tiempo*. Barcelona, Llibreria Verdager.
- GARGANTA, M. de, 1968, *La botànica en el Diccionari Fabra*, «Revista de Palafrugell», 7(74): 3-4.
- MANENT, A. (ed.), 1990, *Pompeu Fabra. 31 cartes*, Barcelona, Barcanova.
- MIRACLE, J., 1968, *Pompeu Fabra*. Barcelona, Aymà.
- PUJULÀ, J. & al., 1987, *Els Garganta. Homenatge a una família il·lustre*. Olot, Edicions Municipals.
- SEGARRA, M., 1991, *Pompeu Fabra*. Barcelona. Empúries.
- VALLÈS, J., 1988a, *Pius Font i Quer i l'escola lingüístico-botànica catalana in J.M. CAMARASA & al., op. cit.*: 143-148.
- VALLÈS, J., 1988b, *La botànica i la història. Record de Miquel de Garganta*, «Empordà Federal», 21: 55-56. Reproduït gairebé idènticament en la revista olotina «Vitrina», 4: 8-9, 1989.
- VALLÈS, J., 1989, *Miquel de Garganta i Fàbrega (Olot, 1903-1988)*, «Collectanea Botanica (Barcelona)», 17(2): 315-317.

SIGLES I ABREVIATURES DE LES NOTES

- DCVB. A.M. Alcover & F. de B. Moll., 1926-1968, *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca, Ed. Moll.
- DGLC. P. Fabra, 1932, *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona, Llibreria Catalònia.
- DECat. J. Coromines, 1980-1991, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona, «la Caixa»-Curial.
- DLC. 1982, *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- DSFI. 1990, *Documents de la Secció Filològica*, I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

c.: carta
cf.: *confer*
ed.: edició
n.: nota
núm.: número
op. cit.: *opus citatum*
p.: pàgina
pp.: pàgines
s.v.: *sub voce*
vol.: volum

EPISTOLARI

[26-XI-28]

Sr. Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Amb un peu a l'estrep,¹ podria dir, li escric aquestes quatre ratlles per tal d'assabentar-lo d'un afer de força importància. Ahir va venir al Museu² Pompeu Fabra, que ha de publicar per tot l'any 1929 un diccionari català; no el de l'Institut, sinó un altre que durà el seu nom. Diu que ja el té gaire bé tot redactat, però que, pensant que jo podria ajudar-lo en la redacció de tot el què cau dins la botànica, no ha fet res de plantes. Coneixedor del meu exili³ venia a demanar-me com podria resoldre la dificultat amb què topava ara marxant jo. Li vaig dir que l'únic que podria fer la meva fèina, i més ben feta i tot, ereu vos. I li vaig donar vostra adreça. Ell mateix, o bé algun amic d'amdós, penso que us escriurà proposant-vos aquella col·laboració. Accepteu-la.

Fabra us donarà la llista dels noms de plantes. Caldrà redactar breus definicions d'elles i donar la equivalència sistemàtica⁴ de cadascuna. També haureu de vigilar, fins allà on sigui possible, que algun nom català de plantes no li hagi passat per alt a Fabra. Cosa difícil, certament. Facil, en canvi, que hagi deixat una pila de noms d'organografia vegetal que vos trobareu en castellà en els index analítics de les botàniques que traduirem Barnola i jo.⁵ Cap responsabilitat, no obstant, sobre aquestes possibles addicions; si enriqueix el diccionari millor, però el mateix Fabra no va demanar sinó els noms de les famílies. que també caldrà esmentar-los i donar-ne una breu descripció.

Jo m'hauria carregat també aquesta fèina si al Rif tingués una biblioteca passadora. Mes ara de cap manera és possible. Revisaré, si vos i en Fabra voleu, la fèina vostra. Us ajudaré en tot el que pugui. Però fóra impossible altra cosa. Vos a Olot, i a Barcelona quan hi baixeu, tindreu tots els elements que calen, i de bon criteri us en sobra. Al Museu estaran a disposició vostra tots els llibres que us puguin ésser útils.

Penso que no us espantarà la fèina. Si us sentíssi, un punt, defallir, penseu que cal escometre el treball per Catalunya⁶ i per Fabra. Fabra em parlà també d'una retribució adequada. Ja penso que això no us farà massa fred ni calor, però ho esmento a tall d'informació. Jo dimarts sortiré cap a Madrid. Allò de Texidor mol bé! Magnífic advocat defensor d'una mala causa.⁷

Salutacions afectuoses

Font Quer

1. Font acabava una estada a Barcelona i se'n tornava, via Madrid –com esmenta al final de la carta–, cap a Villa Sanjurjo, on exercia de farmacèutic militar. Vegeu c. 6, n. 5.

2. Museu de Ciències Naturals de Barcelona; Font i Quer en fou nomenat director dues vegades: l'any 1921 i l'any 1930, ja que havia hagut d'abandonar temporalment el càrrec quan en 1926 va ser destinat, en la seva condició de farmacèutic militar, al protectorat espanyol del Marroc (J.M. CAMARASA, 1989, *Botànica i botànics dels Països Catalans*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, pp. 184, 189 i 192).

3. Parla d'exili en sentit figurat. Cal dir, de totes maneres, que la destinació africana li fou imposada per la força, com es dedueix pel contingut d'una carta adreçada a Josep Cuatrecasas, amb data 15-VI-1928, on Font qualifica l'anunci de «mala nova» poc després de saber la seva destinació, encara que més endavant estigués satisfet de la seva estada al Marroc i l'aprofités per a completar el coneixement florístic del Nord d'Àfrica que havia iniciat en 1927 (A. GONZÁLEZ BUENO, 1988, *Las campañas de P. Font Quer en el Norte de Africa: una reconstrucción de los "Iter Maroccanum" (1927-1935)*, *Treballs de l'Institut Botànic de Barcelona*, 12:7-55, cf. nota 105, p. 43).

4. No podem saber, amb certesa, si la idea de donar el nom científic dels vegetals fou de Font o de Fabra. Sigui com sigui, es tracta d'una peculiaritat interessantíssima del DGLC (que s'ha mantingut en el DLC), enfront de molts diccionaris normatius d'altres llengües.

5. E. STRASBURGER, 1923. *Tratado de Botánica*. 15ª ed. Barcelona, M. Marín; traduïda per Barnola. E. GILG, 1925, *Botánica aplicada a la Farmacia*, Barcelona, Labor; traduïda per P. Font i Quer.

6. Ací traspuja el profund sentiment catalanista de Font, que en més d'una ocasió al llarg de la vida li originà dificultats.

7. Font es refereix, ben segur, a un petit estudi sobre l'obra geològica i botànica de Joan Texidor i Cos (Tortellà 1838 – Barcelona 1885, farmacèutic i naturalista) que Garganta havia publicat feia poc: M. DE GARGANTA, 1928, *L'obra de Joan Texidor i Cos*, «Revista d'Olot», III (34-35): 1921. Garganta hi reivindica, per a una planta endèmica de Menorca, el nom (*Daphne rodriguezii* Tex.) amb què Texidor l'havia publicada, enfront del posterior (*Daphne vellaeoides* Rodr.) de Rodríguez Femenias. Segons el Codi Internacional de Nomenclatura Botànica cal triar, sens dubte, el nom de Texidor. El cas és que la planta en qüestió fou descoberta i descrita per Rodríguez Femenias, el qual, però, no li donà nom fins a 1869, després que Texidor ho hagués fet en 1868 tot dedicant-la-hi (M. DE GARGANTA, 1935, *Texidor, como naturalista*, dins «Anales de la Academia Nacional de Farmacia», 4(2): 59-66, on insisteix sobre el tema). Potser el fet que Texidor aprofités la descoberta de Rodríguez i l'oblit d'aquest de donar nom a la planta, semblava a Font una mala causa, bé que des del punt de vista nomenclatural ben defensada. També podria ser que allò que Font considerava una mala causa fos l'obra botànica de Texidor globalment considerada. Garganta ja es refereix, en el seu article en la «Revista d'Olot», al to crític amb què Font parla de Texidor (P. FONT, 1925, *Los herbarios de Cataluña y su conservación*, «Mem. Real Acad. Ci. Barcelona», XVIII (18): 431-442), i diu, referint-se a aquest, «[...] sembla que el descrèdit l'ha fet presoner. Podem, però, defensar-lo», cosa que fa, entre altres, reivindicant el nom de Texidor per a la planta menorquina, com acabem de comentar.

Olot, 1-XII-28

Dr. P. Font Quer
Villa Sanjurjo.

Benvolgut i distingit amic:

La nova que em donà em fou molt grata. Li estimo de debò l'atenció de proposar-me per a una feina tan honorable com és la de col·laborar a l'obra altíssima de Pompeu Fabra [...]

Veig que hi ha un treball llarg, però la comanda ve pel seu conducte i és d'una índole tal que em crec en el deure d'acceptar-la, comptant –de cap manera la podria recusar– amb la valuosa revisió que vostè m'ofereix [...]

Miquel de Garganta

1. D'aquesta carta, no en tenim l'original ni la còpia, tan sols els fragments que en transcrivim, extrets de l'article de M. de Garganta *La botànica en el Diccionari Fabra* dins «Revista de Palafrugell» VII, 74: 3-4, 1986.

FARMACIA MILITAR
DE
VILLA SANJURJO

PARTICULAR

Sr. Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Acabo de sortir d'una malaltia gripal que m'ha deixat bon troç aixafat. Per tal motiu no he sigut més diligent en respondre la seva carta, rebuda oportunament.

Haurà fet molt bé d'escriure a Fabra. Ell l'instruirà sobre el que vol. I encara millor, segurament, ho aclariréu tots dos en una conversa. Me sembla raonable que aquest diccionari a publicar immediatament hi hagi totes les paraules d'ús pertanyents a la botànica, i les desusades emprades en altre temps i poc es-teses avui. Però a més hi haurà d'haver una pila de neologismes per a les veus tècniques de la botànica, com és ara micorriza, himeni, peristoma, heterocist, cistidi, etc.,¹ alguns dels quals podrà trobar a la "Botànica popular"² i a la "Flora de Catalunya"³ de Cadevall. També vol introduir-hi En Fabra noms de famílies i noms de plantes exòtiques importants. De famílies jo em limitaria a consignar-hi les més importants. Entre les plantes exòtiques aquelles d'ús general o importades a Catalunya. En el diccionari amb cites d'autoritats que començà a imprimir l'Institut⁴ jo hi havia fet unes quantes paperetes de botànica que li podrien servir d'orientació, si a Fabra li anessin bé per al nou diccionari.

De totes maneres no esgotaran el tema que's portarà segurament a moltes ampliacions i rectificacions encara per a l'altre diccionari gran⁵ que començarà a publicar-se després del 1929.

A les seves ordres. I felices festes.

Font Quer

Villa Sanjurjo 22.XII.1928

Obres que pot utilitzar

Botànica Popular, de Cadevall⁶

Flora de Catalunya, de Cadevall⁷

Botànica Farmacèutica, de Gilg (Labor) traduïda per mi,⁸ on trobarà gran nombre de mots tècnics que poden ésser introduïts al català. Té un índex molt complet.

Historia Natural (Gallach)– Botànica.⁹ En el vol. IV, hi ha un índex completíssim de la part botànica, que pot servir-li per a les famílies, car hi són totes o gaire bé totes. També les principals espècies vegetals de tot el món.

Si pot no deixi de cercar en obres de medicina i agricultura valencianes antigues, on trobarà molt, em sembla. En Colmeiro¹⁰ li donarà idea d'això. Jo ací tinc extractats els noms catalans del Dioscorides de Laguna,¹¹ però tenen escàs interès. És clar que l'obra fonamental és: Costa, la "Introducció etc.",¹² que no cal ni citar, com les altres de Texidor¹³ i Vayreda,¹⁴ Rodríguez Femenías¹⁵ i Barceló¹⁶ per a Balears, que no cal pas oblidar.

1. Tots aquests mots, llevat d'*heterocist*, figuren en el DGLC. *Heterocist* és en el DLC, el qual enregistra *micoriza* grafiat amb una sola erra.

2. J. CADEVALL, 1907, *Elements de Botànica popular*, Terrassa, Tip. de M. Utset i Juncosa.

3. J. CADEVALL (1913-1937), *Flora de Catalunya. Enumeració i descripció de les plantes vasculars espontànies de l'antic Principat fins avui conegudes i de les més importants que s'hi cultiven*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Fins a la data de la carta n'havien aparegut els volums I (1913-1915) i II (1915-1919) complets. L'obra completa consta de sis volums (III: 1931; IV: 1932; V: 1933; i VI: 1937); de l'I al III hi col·laborà Àngel Sallent (farmacèutic i membre de la Real Academia Española); del III al VI, Pius Font i Quer, i en el VI, Werner Rothmaler.

4. Es refereix al Diccionari de l'Institut, del qual s'havien imprès, si més no, uns plects; se'n conserven dos a la Biblioteca de Catalunya.

5. Vegeu n. 4.

6. Vegeu n. 2.

7. Vegeu n. 3.

8. Vegeu c. 1, n. 5.

9. R. GONZÁLEZ FRAGOSO, P.A. LUISIER, P. FONT QUER, 1926, *Historia Natural. Vida de los animales y de la tierra. Tomo III Botánica*. Barcelona, Instituto Gallach de Librería y Ediciones.

10. M. COLMEIRO, 1856, *La Botánica y los botánicos de la Península hispano-lusitánica. Estudios bibliográficos y biográficos*, Madrid, Rivadeneyra.

11. A. DE LAGUNA, 1570, *Pedacio Dioscorides Anazarbeo, acerca de la materia medicinal y de los venenos mortíferos*, Salamanca.

12. A.C. COSTA, 1864, *Introducción a la Flora de Cataluña y Catálogo razonado de las plantas observadas en esta región*, Barcelona, Imp. del Diario de Barcelona.

13. J. TEXIDOR I COS, 1871, *Flora farmacéutica de España y Portugal, precedida de varios capítulos preliminares y determinación de materiales farmacéuticos exóticos*, Madrid, Ducazcal.

14. E. VAYREDA I VILA, 1920, *Catàleg de la Flòrula de «La Mare de Déu del Mont»*, Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural, Barcelona, vol. 1919-1920: 359-442. Es tracta del primer treball pòstum de l'autor (en 1931 i en 1981 en veieren la llum dos més) enviat a publicar pel seu fill Pere.
15. J.J. RODRÍGUEZ FEMENIAS, 1904, *Flòrula de Menorca*, Maó, Imp. Fàbregues.
16. F. BARCELÓ, 1879-1881, *Flora de las Islas Baleares seguida de un diccionario de los nombres baleares, castellanos y botánicos de las plantas espontáneas y de las cultivadas*, Ciutat de Mallorca, Est. Tip. de P.J. Gelabert.

EL JEFE DE LOS SERVICIOS FARMACEUTICOS
DE LA
CIRCUNSCRIPCION MILITAR DEL RIF

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: La botànica de la casa Gallach li podran deixar a casa meva (Septimània 45-1er). L'índex analític sortí en el darrer fascicle del darrer volum (4art) de l'Història Natural; a casa li podran deixar també, i per cert que encara està sense relligar amb el demès. En aquest índex trobarà vostè totes les famílies de plantes que tenen una mica de cara i ulls. A casa li podran deixar també, si vostè no la tingué, la botànica de Gilg, que vaig traduir per a la casa Labor. Allí hi veurà gran nombre de mots tècnics, a l'índex alfabètic que també porta. Hi ha termes que els castellans han traduït malament: com *asca* en lloc de *asco* (segons Fabra, a qui vaig consultar) *periteca* en lloc de *peritecio* (paralelament a *apotecio*) etc.; nosaltres haurem de dir *asc*, pl. *ascos*,¹ i *periteci*. La flora de Barceló és al Museu i és del Museu. No sé si allí o a casa, relligats en un volum, hi tinc junts els opuscles de Rodríguez Femenias,² Sallent³ i Codina (de La Cellera)⁴ que tots tres duen noms vulgars originals. Els de Texidor estaran tots recopilats en la "Enumeración" de Colmeiro.⁵ Però, tampoc no sé si al Museu o a casa, jo tinc la Flora farmacèutica d'ell⁶ que'n porta una pila. La flora líquènica de Llenas⁷ no li cal veure-la. La flora algològica de Gibert⁸ em sembla que sí que duu alguns noms vulgars. Cal anar en compte, però, i no fiar-se massa de la correspondència tècnica. La botànica de Conill⁹ també és a casa, penso, i la de Cels Gomis,¹⁰ folklòrica. La de Companyó¹¹ a l'armari del meu Laboratori del Museu.

Les paperetes del diccionari d'autoritats me les anava trametent Fabra de mica en mica, a mida que feien falta definicions per al diccionari gran que havien intentat començar. Vaig fer *abriulls*,¹² *abacà*, *angèlica*, i una colla més de les primeres aa. Al calaix de l'esquerra de la meua taula del Museu, del qual Cuatrecasas¹³ té la clau, penso que trobaria les darreres que Fabra va donar-me i que, estruncada la publicació del diccionari, allí van quedar empantanegades. Les de Dioscòrides de Laguna les adreço a vostè certificades per aquest mateix correu.

Els darrers fascicles de "Cavanillesia"¹⁴ de 1928 estan en premsa. En ells veurà la llum la seva nota sobre el treball de Barreiro.¹⁵ Cuatrecasas va trame'tre'm una recensió de vostè de la meua geografia. No l'aprofitaré perquè ja està

en caixa una altra de Cuatrecasas anterior, si no tan pulcra, més agra contra els editors, que van fer i desfer en qüestió de gravats sense consultar-me.

No crec que'm quedi res més per dir-li. Estic ja bé de la primera, i àdhuc de la segona, grip. Perquè aquí, com els bons despertadors, són de repetició. Ara és l'hora de córrer per aquests colls i cales inexplorats en recerca de les flors més primerenques. Que tots tinguem un felix any nou!

Ben afectuosament

Font Quer

Villa Sanjurjo 15.1.1929

1. Tractant-se d'un mot culte, avui es prefereix el plural *ascs*.
2. Vegeu c. 3, n. 15.
3. A. SALLEN, 1904, *Flora del Pla de Bages*, Barcelona. Àngel Sallent (Sabadell 1859 – Terrassa 1934), filòleg, doctor en farmàcia, naturalista i membre de la Real Academia Española, publicà, en 1929, l'opuscle titulat *Els noms de les plantes* (dins el «Butlletí de Dialectologia Catalana»). Probablement aquesta obra encara no havia sortit, en el moment d'escriure aquesta carta (15-I-1929), però és força versemblant que Garganta, més tard, la conegués i la tingués en compte, ja que fa nombroses referències a Sallent en la correspondència.
4. J. CODINA, 1908, *Apuntes para la Flora de la Sella y su comarca*, Girona, Col·legi de Metges.
5. M. COLMEIRO, 1885-1889, *Enumeración y revisión de las plantas de la Península Hispano-lusitana e Islas Baleares con la distribución geográfica de las especies y sus nombres vulgares tanto nacionales como provinciales*, Madrid, Viuda e hijos de Fuentenebro, vols. I-V.
6. Vegeu c. 3, n. 13.
7. M. LLENAS, 1920, *Ensaig d'una flora liquènica de Catalunya*, Memòries de la Institució Catalana d'Història Natural, 3, 39 p., Barcelona.
8. A.M. GIBERT, 1918, *Flora algològica marina de les aigües i costes occidentals de Catalunya. Catàleg raonat de les espècies observades des de les platges de Cunit i Calafell fins més enllà de les goles de l'Ebre i que servem en el nostre herbari*, Reus, Publicacions de l'Agrupació Excursionista de Reus, J. Vila Imp.
9. L. CONILL, 1910, *Botanique catalane pratique*, Perpinyà, J. Cornet Imp. Pel que fa a noms catalans de plantes, Conill té almenys un parell d'obres específiques més (1908, *Botanique Catalane. Noms catalans usités dans la région*, «Rev. Catalane», 1908, 13:17-19, 15:88-89, 17:153-154, 18:190-191, 19:220-222, 20:245-248, 21:278-281, 22:311-313, 23:371-373, 24:402-405. 1920, *Denominations catalanes* in A. GUILLET, *Plantes médicinales des Pyrénées Orientales. Plantes à recollecter, plantes à cultiver. Denominations catalanes par M.L. Conill*, Montpellier, Imp. Roumégous & Déhan). Cal suposar, per les nombroses referències que Garganta fa de Conill al llarg de la correspondència, que les devia consultar sovint.
10. C. GOMIS, 1891, *Botànica popular*, Barcelona, Biblioteca de l'Associació d'Excursions Catalana, vol. VI.
11. L. COMPANYYÓ, 1864, *Histoire naturelle du département des Pyrénées-Orientales*.

les, II Botanique, Perpinyà, J.B. Alzine. Probablement Garganta no disposava –ja que no l'esmenta– del volum III (*Flore*), publicat en 1864.

12. DGLC: *abriüll*; DLC: *abriülls*, amb remissió a *obriülls*; DCVB: *obriülls* (variants formals: *abreülls*, *abruülls*, *abriuülls*, *obre-els-ulls*).

13. Josep Cuatrecasas i Arumí (Camprodon 1903). Doctor en farmàcia i botànic. Deixeble de Font, fou catedràtic a Madrid, s'exilià en 1939 i actualment resideix a Washington, on treballa a la Smithsonian Institution.

14. Revista botànica de gran prestigi internacional, fundada a Barcelona i editada per Font i Quer, que publicà vuit extensos volums entre 1928 i 1938.

15. M. DE GARGANTA, 1929, *A propòsit de la Comissió Científica del Pacífic (1862-65)*, «Cavanillesia», 1:129-130 (nota reproduïda en l'aplec d'articles de Garganta, 1984, *Pàgines olotines i notícies de naturalistes catalans*, Olot, Edicions Municipals).

22 de gener de 1929

S. Miquel de Garganta

Honorable senyor,

Adjunt us trameto una llista dels noms de plantes que figuren en les lletres A (des del mot *aquil·lea*), B i C¹ del diccionari català que començarà a imprimir-se a mitjan febrer. Els articles corresponents, que el S. Font em va indicar que podríeu fer vós, han de consistir en una breu descripció de la planta acompanyada de la indicació de la família a què pertany i del seu nom científic, exactament com les que féu el S. Font per al Diccionari de l'Institut (V. les notes adjuntes). En definitiva, han d'ésser per a aquest diccionari, solament que jo les aprofitaré per al meu. Això fa que el treball de què heu volgut encarregar-vos porta una certa pressa: les paperetes de la A haurien d'estar llestes a últims de febrer, les de la B, a últims de març, i així successivament a fi que poguessin anar intercalant-se en el vocabulari sense que això causés un retard considerable en la impressió del diccionari.

L'Institut pagarà el vostre treball a tant la plana impresa (segons les tarifes establertes); però això serà en una data que jo no puc ara fixar, potser molt llunyana. I és per a mi un gros motiu de gratitud que vulgueu, no gens menys, posar-vos a treballar des d'ara, puix que això em permetrà d'aprofitar el vostre treball per al meu diccionari.

Esperant tenir aviat una avinentesa de venir a Olot per conèixer-vos personalment i regraciar-vos de paraula, us saluda ben afectuosament.

Pompeu Fabra

1. Heus ací la llista tal com es llegeix en el manuscrit de Fabra (tot el que no va entre claudàtors és de l'original; en cursiva –nostra– els mots que no figuren en el DGLC): *aquil·lea* [no figura en el DLC], *aranya*, *aranyoner*, *arboç*, *arç*, *avetusa* [avetosa; el DCVB dona la pronúncia en [u] de la *o* com a típica de Perpinyà], *argelaga*, *argemone*, *aristolòquia*, *arítja*, *arítjol*, *àrnica*, *aromer*, *arròs*, *àrum* [no en el DLC] *ascalunya*, [sí en la primera edició, suprimit més tard], *asfòdel*, *aspàlat* [no en DLC], *aspre*, *assutzena*, *aster* [àster], *atzavara*, *atzeroler*, *avellaner*, *avet*, *auró*; *bamella*, *belladona*, *bergamoter*, *blat*, *blat de moro*, *bleda*, *blet*, *badiana*, *baladre*, *bàlec*, *balsamilla*, *balsamita*, [figura en el DCVB], *bambú*, *bananer*, *banús*, *baobab*, *barballó*, *bargalló*, *batata*, *beç* = *bedoll*, *begònia*, *benjamina* [no en DLC], *berbena*, *berrugue-*

ra [en DLC s.v. *herba*], besneula, betònica, boga, *bogal* [bogar], bolet, boix, boix de Núria [DGLC, s.v. *boix*; no en DLC], *boix de Castella*, boix grèvol [sic; DGLC s.v. *boix* i s.v. *grèvol*; DLC s.v. *boix*], boix marí [DGLC i DLC s.v. *boix*], *boix mascle*, botja, *breda*, bresquilla, bronsa, bruc, broida, brusc [= boix marí; no en DLC], bufallums, bufanaga; *cabeçades* [DGLC: *cabeçudes*; no en DLC; *cabeçada* –en singular– en el DCVB], cabells de la Mare de Déu [DGLC s.v. *cabell*; no en DLC], cabellera de la reina [s.v. *cabellera*], cabrafiguera, herba cabruna [DGLC s.v. *cabruna* i s.v. *herba*; DCL s.v. *herba*], cacau, cactus, càdec, cafè, cagamuja, *cagatrepa* [DCVB: *cagatrepa* o *cagatripa*], caire, calabruixa, càlam, calamac, calambac, calambuc, *calciola*, cama d'ase [no en DLC], cama de perdiu, camamilla, cama-roja, cama-sec, camèlia, camelina, camforer, poma camosa [s.v. *camosa*], campaner, campaneta, campànula, campetx, canabassa, candells = abriülls [*candells* no en DLC], candelera, cànem, canya, canya de sucre [s.v. *canya*], canya d'Amèrica [s.v. *canya*], canyaferla, canyafistula, canyamel, canyavera, *canyayaxiula* [canya-xiula], canyella, canyís, caoba, canyota, capblau, *capseta* [DGLC: *capsetes*; DLC: *capseta*; DCVB: *capseta*], caputxí, caramboler, carbassa, carbassina, carbassó, card, cardamom, cardet, cardó, cardiga, cargol, cargolera, cargolí, *cariofil-lat*, cariòpside, *angèlica carlina*, carolina, carrasca [no en DLC], càrritx, *carvi* [no en DGLC ni en DLC], carxofa, cascall, cascavell, castanyer, castanyola, catxurrera [no en DLC], catxumbo, ceba, cedre, celidònia, centaura, centcaps, cep, cereal, cerfull, cerverina, *cerverola* [DLC: *cerverol*; DCVB: *cerverola*], cicuta, cigró, citronella [no en DLC], civada, cist, clau (d'espècies) [clau d'espècia], clavell, clemàtide [no en DLC], clop, coca, cocleària, coco, codony, cogombre, col, colera [no en DLC], *coliflor* [col-i-flor; DCVB: *col-i-flor* i *colflor*], coluquinta, còlquic, colza, comí.

POMPEU FABRA

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Honorable mestre,

He rebut les vostres instruccions, que us agraeixo de debò. Havia començat la tasca per la part de botànica general, pensava fer després les paperetes de les famílies i per últim les dels noms vulgars. Però tinguent en compte que en necessiteu algunes d'aquestes aviat, alteraré l'ordre i aniré seguint de manera que no m'hagueu d'esperar per res. Si només voleu que us faci els mots que m'indiqueu, no és qüestió de gaire feina. En aquest cas no em caldria cercar certes obres —que no tinc en mon poder—, algunes de les quals han d'ésser a la Biblioteca de Catalunya, d'on es podrien demanar per mitjà de la Srta. bibliotecària d'ací, o directament. Són les següents:¹

Barceló	Flora de las Islas Baleares
Companyó	Histoire naturelle du Département des Pyrénées Orientales tome II Botanique
Conill	Botanique catalane pratique [sic]
Gibert	Flora algològica marina
Gomis	Botànica popular
Rodríguez Femenías	Flórura de Menorca
Sallent	Flora de Bages ?
Texidor	Flora farmacéutica de España y Portugal

Però, potser és millor que hi doni extensió, perquè el diccionari pugui ésser més complet. Així a la llista que m'adjuntàveu, a la *a* podrien anar-hi (si us semblés): arangi; aragues; arbre blanc, del Paradís, de la seda, de la vida; arengades; arigany; armala; arròs de bruixes, de pardal, de paret; arrugat, i asprelles.² *Aquil·lea* (campanetes, per extensió), *àrum* (sarriassa), *asfòdel* (caramuixes) i *aster*³ tal vegada, més que noms vulgars són adaptacion de noms genèrics. En el vostre arxiu podríeu veure si amb aquests noms es coneixen en qualque localitat. M'hi poseu el mot *aspre*⁴ que ignoro quina correspondència científica té ¿potser és l'agrella, l'agreta, o el crespínell picant? La llista que m'heu remès, que arriba a comí, m'és indispensable que la completeu quan sigui hora: és ben fàcil que no sempre prendria la grafia correcta, segurament hauria escrit oró per auro, verbena per berbena, etc., i hauria prescindit d'aretusa i aspàlat (que corresponen a plantes exòtiques). Molt prompte tindrè arreglada l'*a* que enviaré al Sr. Font Quer, a Villa Sanjurjo,⁵ que podrà revisar els materials. Fent-ho amb l'anticipació convenient, a vós no us ocasionarà cap retard.

Em parreu de retribuir el meu treball, en aquest terreny, de qualsevol ma-

nera que ho feu m'estarà bé, puix ara estic molt desvagt i en lloc d'una càrrega em constitueix una distracció i més encara, una honor. Em considero altament distingit de poguer ratificar pràcticament, malgrat sigui amb tota modèstia, la meua adhesió a la vostra formidable obra.

Quan vingui a Barcelona tindrè moltíssim gust en saludar-vos i no cal dir com desitjo l'ocasió de veure-us per ací. Resto a les vostres ordres.

Miquel de Garganta

Olot, 26-I-29

1. Vegeu la referència exacta de les obres citades a continuació en: c. 3, n. 16; c. 4, n. 11; c.4, n. 9; c. 4, n. 8; c.4, n.10; c. 3, n. 15; c. 4, n. 3; c. 3, n. 13.

2. Tots aquests termes figuren en el DGLC, llevat d'*araques*; *arangl* hi és enregistrat amb accent (vegeu les cartes núms. 16, de 22-V-29, i 17, de 24-V-29) i *harmala* (o *-là*), amb hac inicial (vegeu la carta núm. 8, 20-II-29); DCVB enregistra *armalà*.

3. En DGLC, *àster*, accentuat.

4. Segurament per *asprella*.

5. Font i Quer estigué destinat com a farmacèutic militar a l'Hospital Militar de Villa Sanjurjo (= Alhucemas, en àrab El Hoseïma), des del maig de 1928 –acabat de crear l'hospital– fins al novembre de 1929, en què fou traslladat a l'Hospital Militar de Laraix (en francès i castellà, Larache; en àrab, El Arāich).

4 de febrer de 1929

S. Miquel de Garganta

Honorable senyor,

Aviat us trametré la llista completa dels noms de planta que figuren en el diccionari: vos podeu afegir-hi totes les espècies que hi manquin; així és que em sembla molt bé la inclusió de *arangi*, *araques*,¹ etc. En Font em va dir que ell em trametria els noms de famílies i els noms de bolets: si li escriviu, recordeu-li-ho.

Molt agraït de l'interès que preneu pel meu diccionari, i estic força content de veure que la interpolació de les paperetes de botànica no ha de retardar la impressió de l'obra.

Us saluda afectuosament

Pompeu Fabra

1. Vegeu c. 6, n. 2.

EL JEFE DE LOS SERVICIOS FARMACÉUTICOS
DE LA
CIRCUNSCRIPCIÓN MILITAR DEL RIF

Sr. Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Em felicito de la feina de vostè feta molt bé i amb molt enginy. Veurà que les correccions són molt poques i d'escàs valor. Les observacions que podria fer-li les he anat escrivint en cada cas concret. En general, li repetiré ara, si En Fabra no n'és contrari, caldria remarcar per a cada espècie, gènere o família si és autòcton a Catalunya o bé exòtic. Me sembla un *caràcter* més, i molt important. Per a la sistematització cal atendre's o a la meva botànica de Gallach, segons Wettstein, o a la de Gilg, segons Engler. Li he esmenat la filiació de les anacardiàcies en les sapindals i l'he posat a les terebintals. Això és segons Wettstein. Però el que cal és seguir un dels dos i no deixar-lo. Engler és el clàssic modern; Wettstein encara una mica revolucionari.¹ Vostè pot triar. L'escullir en aquest cas és afer de mínima responsabilitat. Per a mi les preferències no existeixen. La balança es manté amb els braços horitzontals.

Les cèdules de Laguna vaig fer-les amb tota cura. Compti doncs que és *mill bart*.² Error d'impremta?

Ament val com a terme erudit; gatell és el mot popular aplicat concretament a les inflorescències dels salzes. També, per corrupció, hi ha llocs on són gatells els tamariscos³ o tamarius. Aspre, assutzena (d'origen àrab) estan bé. Harmala també és alarb; però, segurament corromput per metàtesi; jo preferiria alharma. Recorda el cognom de l'escendògraf?⁴

Mercès per la notícia del premi de l'Econòmica.⁵ No fa per a mi. Però inseriré la notícia en la revista.

Penso que Fabra estarà satisfet de la seva feina i m'en alegro moltíssim.
Afectuoses salutacions

Font Quer

Certificades li retorno les cèdules.

Villa Sanjurjo 20.II.1929

1. Els sistemes de classificació d'Engler i de Wettstein són dos dels més importants emprats pels botànics de la primera meitat del segle XX. Tots dos volen ésser sistemes naturals, o sigui basats en la consideració del conjunt dels caràcters dels vegetals i no en la d'un o pocs caràcters escollits arbitràriament, com feien els antics sistemes artificials. També són d'intenció filogenètica, és a dir, tenen en compte les relacions de parentiu entre els diversos grups de plantes en base a la teoria de l'evolució. El sistema de Wettstein, més modern, reposa sobre un nivell de coneixements superior al que existia en l'època d'Engler. Però una part important de les diferències procedeixen d'interpretacions de caràcter més o menys subjectiu. És clar que cal tendir a una ordenació filogenètica, però no és senzill d'elaborar-la, perquè molts modes d'evolució no són encara prou coneguts. En realitat cada autor pot fer les aportacions que li semblin millors per a acostar-se a un sistema definitiu, un objectiu encara molt llunyà, però a l'hora d'escriure un llibre ha d'escollir un sistema determinat per tal d'evitar confusions. De l'exemple citat en la carta, hem de dir que actualment, per a alguns tractadistes, l'ordre terebintals és en part inclòs en l'ordre sapindals.

2. Potser per *mill bord*.

3. *Tamarisc*, *tamaró*, *tamarit*, i *tamarell* figuren en el DGLC com a sinònims de *tamarü*; d'aquells mots, el DLC només n'ha mantinguts *tamarü* i *tamarell*.

4. Salvador Alarma i Tastàs (Barcelona, 1870–1941), decorador i escenògraf.

5. Concurs de premis per a treballs de recerca sobre un tema de ciències naturals que la Sociedad Económica de Barcelona de Amigos del País havia anunciat, per al curs 1928-29, des de les pàgines de «Cavanillesia» (1929, vol. 2, p. 64).

Admirat mestre,

Vaig rebre la vostra grata lletra del 4 del mes propassat i en son dia la llista de noms de plantes. El meu propòsit era que a últims de febrer tinguéssiu les paraules de la lletra *a*, però el dia 25 vaig rebre carta del Dr. Font anunciant-me l'envio de les paperetes revisades i fins ara no les he tingudes, segurament per haver fet tard el vapor, ja veureu les addicions que hi ha fet totes dignes d'ésser considerades (2). Veureu en un bloc tot el que fa referència a morfologia i fisiologia vegetals, algunes cèdules com les d'*ascendent*¹ i *autumnal* semblen innecessàries, però les hi he posades per si les creieu útils; escric *asc* i no *asca* conforme havíeu indicat a En Font; en un altre figuren els noms vulgars de les llistes, les descripcions de famílies que ja havíem quedat amb En Font que eren precises, les d'altres grups vegetals, i finalment altres noms vulgars que també podrien anar en el dic., els de bolets compresos. En (1)² un 2on. bloc he escrit alguns mots que se m'havien escapat i que he redactat fa pocs dies, aquests el S. Font no els ha vist; els únics que em semblen dubtosos són *arbre dels fics* (per altre nom *figuera borda*)³ que només he vist en la Fl. de la Mare de Déu del Mont d'Estanislau Vayreda,⁴ obra pòstuma que no ha estat prou ben corregida; així per a dir *agulles* diu *aguies* (ni tan sols *agüies*), i dels rossellonesos: *arinjol*, que estic segur que ha d'ésser *arínjol*⁵ i *arbre de tinta*, potser estaria millor *de la tinta*.⁶ Us trameto una llista de noms que precedeixen a *aquil·lea* perquè si us en manca algun m'ho dieu que l'enllestiria tot seguit, i una altra de formes dialectals que no he inclòs entre les altres per ignorar si les hi voleu consignar. No us poso les fonts d'on trec els mots, jo les guardo per si d'algun us convé saber-la.

La papereta que va dins d'aquesta carta és d'En Font, extreta del Dioscòride de Laguna,⁷ me n'envià unes quantes que les aniré intercalant quan arribi el torn.

(1) no hi continuo armala (com diu el vocabulari d'A.C. Costa) per haver-se d'escriure harmala (*Peganum harmala*). En Font diu que preferiria alharma, harmala creu que és una corrupció per metàtesi.

(2) el que diu d'*auró* està molt ben raonat, però el fet de dir *oró* en certes comarques prova que la grafia que vós adopteu és la millor; si les plantes són o

[Resposta de Fabra]

epigin (com *androgyn*, etc.
révolu fr. Em penso que aquest mot correspon al llatí *revolutus*. Llavors, en català, seria *revolut*
mucronulat }
peciolulat } *em semblen bé*
aritjol Aquest mot figura en els diccionaris sense accent sobre la *i*. Així està en el meu, d'acord amb la papereta d'En Garganta
Montsoliu }
Cardoner } Són els dos mots que jo conec
Leyde o Leida Si es tracta de la ciutat holandesa, jo posaria *Leiden*

Ambdós textos (tant la carta com la nota) es conserven a l'Institut Botànic de Barcelona. Com també les següents «Consultes a Fabra», en un paper escrit a màquina, sense data, que ben segurament són degudes també a Font, amb la resposta de Fabra en el mateix full (a mà i al marge –amb negreta, nostra– o bé en nota a sota).

Consultes a Fabra

- 1 – Podem usar *gibós* en escrits tècnics de botànica? És mot d'origen llatí, que tenen en italià, francès i espanyol. Ha d'ésser tal com queda escrit o bé *gibbós*? **gibós**
El Diccionari ortogràfic solament consigna *gibositat*.
- 2 – Podem usar *grim pant* en escrits tècnics, per a traduir l'espanyol “trepador”? Si no, per quina paraula ho traduirem? (¿) **enfiladís** (1)
- 3 – Cadevall usa constantment el *poc* en frases com aquestes: fulles un poc peludes...; sèpals un poc acuminats...; etc. És correcte? **Sí**
- 4 – Com traduirem en escrits botànics el mot espanyol “cundidor”? Podríem traduir-lo per “serpentejant”? (2)
- 5 – Cadevall usa “triquetres” parlant d'un fruit o fruits. És correcte? (3)

- (1) fem. *enfiladissa* em sembla preferible a *grim pant*
- (2) El mot és admissible i vós sou el qui heu de veure si és adequat per a significar allò que significa *cundidor*
- (3) Sí

6. DGLC, s.v. *arbre*: *arbre de la tinta*.

7. Vegeu c. 3, n. 11.

12 de març de 1929

S. Miquel de Garganta

Estimat col·laborador

He rebut els tres paquets de paperetes, que haurien arribat a temps encara que la impressió del diccionari hagués començat a mitjan febrer, com em pensava. No havent començat encara, això ens permet d'intercalar els mots de botànica que manquen anteriors al mot *aquil·lea*. Manquen, dels de la vostra llista: *abaixonera*,¹ *abelles*, *acàcia de tres puntes*,² *acàcia taparera*,³ *adruls* (?),⁴ *agrassons* (si no és *agrassons* = *Ribes grossularia*),⁵ *ala de serp*,⁶ *albena*, *alcansa* (?),⁷ *alcaravea*,⁸ *alfàbrega de pastor*,⁹ *alerç* (?),¹⁰ *alicabi*,¹¹ *aliguer*, *all bord*, *all colombí*,¹² *all de bruixa*, *all de colobra*, *all de culebra* (?),¹³ *all d'olor*, *allenc*, *alme-gó* = *amelgó*,¹⁴ *almescat*, *almesquins*,¹⁵ *àloe*, *alzina de glans dolces*, *alzineta*, *ametller amarg*, *angelets*, *anyols*, *apagallums*, *api bord*, *api bord de muntanya*,¹⁶ *api de cavall*.¹⁷ *Agram* també manca perquè s'havia adoptat com a forma principal *gram*, i llavors l'explicació del mot hauria d'anar a *gram*; però potser serà millor de posar-la a *agram*.¹⁸ Dels mots *agrelles*, *agrelletes*, *agretes*,¹⁹ *agrassons*,²⁰ no existeixen sinó les formes de plural? (En el dicc. figuren en singular. Creieu indispensable o convenient de consignar els mots *aldiça* (= jonc), *alep* (= àrnica), *anajús* (= *abaixonera*), *acader* (= *aladern*).²¹ El sinònim de *nyanyos* és *abrets* o *arbrets*?²² De *albercoquer* i *ametller*, sols es diu: "Arbre de la família de les amigdalàcies" i resp. "*Prunus armeniaca*" i "*Amygdalus communis*".²³ Basta?

Us saluda afm.

Pompeu Fabra

1. Mot enregistrat en el DGLC, primera edició, però més endavant suprimit.
2. No en el DGLC. El DLC enregistra *acàcia de tres punxes* (en lloc de *puntes*), s.v. *acàcia*.
3. *acàcia taperera* (amb *e*), en el DGLC, s.v. *acàcia*.
4. Malgrat l'interrogant de Fabra, aquest mot figura en el DGLC. Suprimit, però, en DSF I.
5. *agrassons* (amb *ss*) en DGLC.
6. No figura en el DGLC; sí, però, *herba de l'ala* (*Inula helenium*), s.v. *herba*.
7. No figura en el DGLC.

8. No figura en el DGLC; sí *alcaravia* (*Carum carvi*); DCVB enregistra *alcara-vea*, remetent a *alcaravia*.
9. No figura en el DGLC; sí que enregistren el terme el DCVB i F. MASCLANS, 1981, *Els noms de les plantes als Països Catalans*, Granollers-Barcelona, Ed. Montblanc-Martin, s.v. *alfàbrega*.
10. Malgrat l'interrogant de Fabra, figura en el DGLC.
11. És enregistrat en el DGLC amb la grafia *alicacabí*.
12. Grafiat, en el DGLC, *all columbí* (amb u).
13. Figura en el DGLC 1ª ed. s.v. *all*, *all de colobra*, suprimit en edicions posteriors.
14. *amelgó* no figura en el DGLC; vegeu carta núm. 16 de data 24-V-29.
15. DGLC: *almesquí*.
16. No figura en el DGLC amb el nom complet, sí *api bord* en DGLC 1ª ed., suprimit en altres edicions del diccionari; en el DCVB, *api bord de muntanya*.
17. La forma que apareix en el DGLC és *api cavallar*, però en el DCVB trobem *api de cavall*.
18. DGLC, s.v. *agram*, hi ha, efectivament, la definició.
19. DGLC: *agrella*, *agrelleta*, *agreta*.
20. Vegeu n. 5.
21. *aldiça*, *alep* i *anajús* no figuren en el DGLC; tampoc *acader*, per al qual mot vegeu MASCLANS, op. cit. en la n. 9, s.v. *aladern*. DCVB enregistra *aldísia* (cast. *aldi-za*), bé que assenyalava que no creu en l'existència de tal mot en català.
22. *abrets*, en el DGLC: «abrets m. pl. Balsamina».
23. Tant per a *albercoquer* com per a *ameiller* el DGLC recull definicions més completes que les que figuren en aquesta carta. Fins i tot el nom de la família canvia de la carta al diccionari: en el DGLC trobem aquestes plantes com a rosàcies i no com a amigdalàcies, i el mateix diccionari, en definir *amigdalàcies*, al·ludeix a la inclusió, segons criteris moderns, d'aquestes plantes dins la família de les rosàcies. També canvia el nom científic de l'ameiller, de la carta (*Amygdalus communis*) al DGLC (*Prunus communis*); segons les normes de nomenclatura botànica actuals, hauria d'ésser *Prunus dulcis* (en el DLC, *Prunus amygdalus*).

Olot, 21-III-29

Olot, 4-IV-29

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Apreciat senyor,

Us adjunto les paperetes que us mancaven, supprimeixo *alcansa*, *aldiça* i *aleps* que només he vist en la Botànica de Conill,¹ i són per tant (en tot cas) d'un ús molt restringit. Com observareu remarco, seguint la indicació del Dr. Font, si l'espècie és del país o exòtica; els termes *indígena*, *espontània* i *autòctona* em semblen suficients sense afegir-hi "a Catalunya", el bon sentit del lector ho supleix.

Empro les formes de plural únicament quan desconec l'existència del singular corresponent, acabo de veure en aquest cas *agrella*, poden posar-se idènticament *agrelleta* i *agreta* que són anàlegs, encara que no seria de més de constatar que el plural és la forma corrent. Quan escrigui a En Font enviant-li la b (*), demanaré la seva opinió sobre aquest punt.

Veureu les descripcions de l'*albercoquer* i *ametller*, era millor fer-les més extenses, altrament plantes molt menys importants sortirien més detallades; les considero com a rosàcies, com es fa actualment (les amigdalàcies han de sortir del rang de família).²

Us reitero el testimoni de la meva consideració

Miquel de Garganta

(*) que serà segurament d'aquí una setmana

1. Op. cit. c. 4, n. 9.

2. En el DGLC, amigdalàcies es considera família, bé que s'indica que els seus membres s'inclouen, modernament, dins les rosàcies (c. 10, n. 23).

Olot, 4-IV-29

Dr. Pius Font i Quer
Villa Sanjurjo

Benvolgut amic, Tinc a la meva disposició la seva Botànica de l'editorial Gallach, la "Botanique catalane pratique" de Conill i la Bot. pop. de Cels Gomis, que molt amablement em cercà la seva muller. Li en estic agraïdíssim, ja que com veurà em presta un servei enorme.

Li envio les paperetes de la *b* un mes més tard del que em figurava: un cop havia donat per acabada la *a*, vaig haver d'extreure'n una sèrie de mots, en bona part dels llibres precitats, i ensemps remetia a En Fabra alguns termes dialectals (aulines, auzines, aubergínia, abatzer¹ etc.) i una llista de noms vulg. de plantes anteriors a *aquil·lees*, per si n'hi mancava alguna, va resultar que eren 42 els que necessitava; aquesta llista la poso amb les paperetes de la *b* que li certifico. També em deia Fabra que encara no havia començat la impressió del dic. Totes aquestes circumstàncies han estat les causants de la dilació.

M'alegro de la bona impressió que li ha fet el meu treball. Les seves indicacions em semblen de 1a., les hi remercio vivament. Com veurà en cada cas indico si la planta és de Catalunya, amb les paraules autòctones, indígena o espontània, sense dir després "a Catalunya", llegint la definició d'aquells mots em sembla que el lector pot sobreentendre-ho. No segueixo la classif. d'Engler, perquè en el Gilg encara que hi constin, d'algunes famíl. poc importants no hi ha descripció,² per això he adaptat en el de Wettstein. L'únic inconvenient és que dubto que Luisier i Frago³ la segueixin,⁴ per això la part de criptògames de vegades és quelcom imprecisa, per les famíl. de bolets adapto la terminació *acis*, no *àcies*.⁵ En certs casos anoto que tal o qual mot és de la Bot. de Conill, perquè no tots els seus mots em mereixen absoluta confiança (així com a sinònim d'*aritja* escriu arinyols, segurament arinjols,⁶ etc.). També es troba alguna cosa extravagant a la Fl. de la Mare de D. del Mont de Vayreda —manca de cura del corrector—, per agulles diu aguies! Segons el poble d'ací ens sembla que en lloc de *botja* s'hauria d'escriure *botxa*, però respecto Fabra i Cadevall, no sé a vostè què li sembla.⁷ Fabra escriu berbena, per això he posat la descripció de verbenàcies a berbenàcies.⁸ Per *haz* i *envés* escriu cara ventral superior o interna, i dorsal, inf. o ex. respectivament, per ignorar l'existència de trad.⁹ admeses. Vaig escriure alguns noms vulg. en pl. dels que s'usen en aquesta forma generalment. En F. em demanà si és que existeixen solament els pls., vaig contestar-li que sobre aquest punt demanaria l'opinió de vostè, i que em semblava que podria escriure *agrella* (està en sing. a la Fl. de la Mare de D. del M. de Vay.)

i anàlogament *agrelleta* i *agretes*,¹⁰ però fent constar que en general s'empra el pl.; d'*agrassons* ni això em vaig atrevir a dir-li, no tinc present haver vist *agrassó* en cap part¹¹ (ni *abelles*, *abrets*, *adruls*, etc.)¹² Naturalment que el mateix cas es repeteix es repeteix [sic] en les altres lletres. Ara a darrera dels noms de fams. faig constar-hi el sing., em sembla gairebé indispensable.

Potser no estaria del tot malament introduir-hi col·lectius; com exemple alzarar: podria definir-se (millor que com a bosc d'alzines) dient que és una associació caracteritzada per la presència de l'alzina.¹³ La dificultat amb que hom topa és el recordar-los o dit més planerament saber-los. Són vocables que es mantenen vius a pagès, jo n'he sentit de molt bells, com nabera, gramera, brucatar;¹⁴ la major part per a trobar-los tinc d'acudir als cognoms o a la toponímia. Com els següents:¹⁵

argelaguer	aulets
bover	castanyets
bruguer	olivets
conteller	pomaret
espigoler	e
junquer	bledera
aulinar	bruguera
brucatar	fonollera
ginestar	gramera
juncar	junquera
llorar	nabera
olivar (Fl)	cogulera ()
avellanar	

e		
albareda	oliveda	fanaleda
avellaneda	penoleda	
boixeda	pineda	pruneda (cognom)
castanyeda	rovira (Fl.)	
fageda	rodoreda	
freixeneda	roureda	
junceda	sureda	
nespleda	telleda	
nogareda	tremoleda	
coscolleda (Fl.)	vernedà	
salzereda (Fl.)		
sauleda (cognom)		
grevoleda (")		

Peradeda¹⁶ i salqueda¹⁷ (de salze?) han detrobar-se en el mateix cas. Potser per aquest procediment es trobarien algunes etimologies; que sap si la de Vayreda seria una d'elles, han d'haver-hi tants noms de plantes desapareguts, però ... trepitjaria un terreny molt hipotètic.

Vaig rebre el fasc. IX-X de *Cavanillesia*, li estimo que no deixés escapar cap errada en la meua nota sobre el llibre del P. Barreiro.¹⁸ M'agrada molt de veure que informa tan bé. Ja haurà vist que a l'Ac. italiana de recent creació, entre Pirandello i Marinetti hi figura un botànic, Nicolau Parravano,¹⁹ em penso que no n'hi ha cap més.

Li faig aquest envio amb un cert temor, ara vostè deu estar en plena febre herboritzadora i amb més ganes de corre que de llegir noms de plantes. Desitjant-li una bona collita el saluda ben afectuosament.

Miquel de Garganta

P.S. La c serà la lletra més nombrosa. He llegit que J. Mª de Sagarra començarà d'escriure un "quadern blau" sobre Fabra.²⁰

Vale

1. Ni *auzina* ni *aubegínia* ni *abatzer*, sinònim d'*esbarzer*, no figuren en el DGLC; el DCVB enregistra *abatzer*.

2. Aquí es veu clar que Garganta no es decanta per Wettstein per raons botàniques, sinó per raons pràctiques. Si hagués estat per aquelles, podem pensar que hauria adoptat la d'Engler, més coneguda i clàssica; cal dir, però, encara, que Font ja coneixia bé aleshores la classificació més innovadora de Wettstein, cf. c. 8, n. 1.

3. Romualdo González Fragoso (Sevilla 1862 – Madrid 1928) fou l'iniciador dels estudis micològics a Espanya i publicà també algun treball d'algologia. El P. Alfonso Luisier, S.J. (Suïssa 1872 – Caldas de Saude, Portugal 1957) va ser un important bridleg que treballà bàsicament a Portugal.

4. Garganta devia creure que aquests criptogamistes seguirien la classificació més difosa i no la més innovadora.

5. La terminació correcta per a les famílies de qualsevol mena de plantes és *-àcies*.

6. Vegeu c. 9, n. 5.

7. Vegeu carta núm. 13.

8. *Verbenàcies* és el nom de la família que, lògicament, figura en el DGLC; no, en canvi, *berbenàcies*. Vegeu c. 13, n. 1.

9. DGLC, s.v. *anvers*: «... cara superior o ventral de la fulla.»; s.v. *revers*: «m. Cara oposada a l'anvers; cara inferior o dorsal d'una fulla.»

10. En el DGLC figuren *agrella*, *agrelleta* i *agreta*.

11. DGLC: *agrossons*.

12. DGLC: *abella*; però *abrets* i *adruls*. *Adruls* és suprimit en DSF I.

13. DGLC, s.v. *alzinar*: «m. Lloc plantat d'alzines.»

14. Cap dels tres mots no figura en el DGLC; DCVB: *nabera* (però en el sentit de plànta que fa el naps, no com a nom col·lectiu).

15. Dels mots de les llistes, no figuren en el DGLC els següents: *argelaguer* (sí en DCVB), *bruguer*, *conteller*, *junquer* (sí en DCVB), *aulinar* (sí en DCVB), *brucatar*, *llorar*, *castanyets*, *pomaret* (ni *pomeret*), *fonollera* (sí *-eda*; en DCVB, *fonoller* o *fonollera*), *gramera*, *nabera*, *cogulera*, *nespleda*, *coscolleda*, *grevoleda* (sí en DLC), *penoleda*, *pruneda*, *rovira* (sí en DCVB i DLC), *rodoreda* (sí en DCVB i DLC) i *telleda* (sí en DCVB i DLC). Hi figuren, però no amb significat de terme col·lectiu, *bover*, *espigoler*, *bledera*, *bruguera* i *jonquera* (amb *o*). Altres mots de la llista que sí que consten en el DGLC, però correctament grafiats, són: *joncar*, *albereda*, *jonceda*, *no-guereda*, *aulet* i *olivet*.

16. No consta ni en el DGLC ni en el DLC.

17. Ibidem nota anterior.

18. Vegeu c. 4, n. 15.

19. No hem pogut localitzar cap botànic d'aquest nom. En l'*Enciclopedia Universal Ilustrada EuropeoAmericana* (tom VIII, apèndix, Espasa-Calpe S.A., Bilbao – Madrid – Barcelona, 1933) trobem un personatge, amb aquest nom i cognom, pertanyent a l'Academia dei Lincei italiana, que és, però, químic. Segons s'informa en aquesta obra, Parravano (Fontana Liri 1883 – Fiuggi 1938) féu un viatge per Espanya l'any 1928 i pronuncià algunes conferències a Madrid; potser per això era conegut per Garganta.

20. Va ser Domènec Guansé i Salesas (Tarragona 1894 – Barcelona 1978) qui l'escriu: D. GUANSÉ, *Pompeu Fabra*, Quaderns Blaus, XII, Llibreria Catalònia, Barcelona, s.d. [1935].

EL JEFE DE LOS SERVICIOS FARMACÉUTICOS
DE LA
CIRCUNSCRIPCIÓN MILITAR DEL RIF

Sr. Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Amb el proper correu rebrà les llibretes de mots que ara, ensopit per un costipat agafat a Ketama, d'on el fred i la neu ens en ha tret, acabo de repassar. Un altre retraç i ben considerable, que vostè i Fabra voldran perdonar a aquest peregrí insaciable en plena activitat.

Probablement tenim a Catalunya dues pronúncies de botja i els seus derivats. A ponent ho diem fent la *j* suau; cap a la banda de Girona sembla que la *j* es transforma en *tx*. Fabra dirà quin sò ha de prevaldre. No conec el perquè Fabra ha canviat verbena per berbena.¹ Tal vegada la pronunciació dels valencs sigui, en aquests casos, decisiva. També diem avet en lloc d'abet, que etimològicament semblaria el normal. Però hi ha mots que dubto que Fabra els pugui autoritzar, com, per exemple, *badiella*, que em sembla de tot punt incorrecte. Hi ha una *Clematis viticella* i d'aquests *Viticella*, és a dir vinya petita perquè és enfiladissa com aquesta i per la fulla volen recordar-se. I sens dubte d'aquesta viticella deriva la nostre *vidiella*,² no *badiella*, així com el cognom *veciana* és corromput en *bassiana* o *basiana*.

És evident que podem singularitzar els plurals. Però el poble els empra rarament. Està bé l'aclariment que vostè proposaria.

És clar també que cal de totes passades consignar els col·lectius fitogeogràfics. Alzinar és una associació en la qual *domina* l'alzina. La llista que en dóna està bé. Però me sembla millor pomeret (de pomereda que pomaret, albereda que albarda (der. d'àlber).³ Hi ha variants d'alguns noms que'm dóna: com fonolleda, junceda, rovira, olivar, avellanar, salzereda, etc. Molts cops el col·lectiu no és propi d'una associació, en el sentit geobotànic del mot. Aleshores caldrà substituir aquella definició, dient, per exemple, que una fonolleda és una *agrupació* de fonolls.⁴

No tingui por de contrariar-me enviant-me tot el que calgui revisar. Jo faré el què podré i en pendran la bona voluntat.

El saluda amb tot l'afecte,

Font Quer

Villa Sanjo. 2-V-1929

EPISTOLARI

1. Vegeu, explicitada per Coromines –i segons el criteri de la pronunciació, tal com apunta, tot seguit, Font i Quer–, la raó de la grafia *b*–: «En català es troba així en tots els testimonis medievals i avui pronuncien *berbena* les comarques on els dos fonemes es distingeixen oralment» (DECat, s.v. *berbena*).

La intuïció de Font en aquest afer ens duu a recordar un cop més el seu viu interès per la llengua, cf. J. VALLÈS, 1988, *Pius Font i Quer: l'escola lingüístico-botànica catalana* in J.M. CAMARASA & al. «Miscel·lània d'Homenatge al Dr. Pius Font i Quer»: 143-148, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs). Atès que recorrem ací a Coromines, adduïm, com a exemple del que podríem anomenar autoritat lingüística de Font, una carta que Joan Coromines li adreça en 1951, referida al treball de Font titulat «Comentarios al "Glosario de voces romances" del Dr. Asín Palacios», Memoria de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, 30(9): 213-234, 1950. Vegem, tot seguit, la carta.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO 37. ILLINOIS
DEPARTMENT OF ROMANCE LANGUAGES AND LITERATURES

Faculty Exchange 38

29 d'abril de 1951

Distingit senyor i respectat Mestre:

Recordant el nom del comú amic i estimat Mestre meu, P. Fabra, tan enyorat de tots, em serà permès d'adreçar-li unes ratlles, encara que no tingui l'honor de conèixer-lo personalment. Vull felicitar-lo per la publicació dels seus Comentaris al Glosari botànic mossàrab donat a conèixer per Asín. Treball utilíssim, i especialment per als lingüistes que, com jo, saben tan poc de botànica, però almenys tenen consciència de la seva ignorància que és el principi de tot saber. Gràcies al seu deixeble J. Cuatrecasas, bon amic meu, he tingut notícia del seu savi estudi i m'ha sorprès agradablement de veure fins a quin punt jo havia coincidit amb el judici que li ha merescut aquest llibre: també molt defectuós des del punt de vista de la Lingüística romànica, que també he de lamentar que l'autor no ens donés a conèixer tot el text. I no obstant obra utilíssima.

Si li sobrés encara un exemplar de la seva tirada a part i me'l pogués enviar li ho agrairia sincerament i em seria molt profitós en el Diccionari Etimològic Castellà que estic acabant d'escriure i en el Català que aviat començaré. Però si ja no en disposa, no es preocupi, perquè he anotat als marges del meu exemplar del llibre d'Asín la referència a cada una de les seves notes i així podré recórrer a les Memòries quan es tracti d'un cas important.

Prenc aquesta ocasió per fer-li avinent el meu profund respecte i dir-li que mai que se'n presenti el cas em serà molt agradable de prestar-li servei. Mentrestant mani el seu molt atent servidor

Joan Coromines

2. *vidiella* en el DGLC.

3. Vegeu c. 12, n. 15.

4. L'associació és la unitat bàsica de la taxonomia fitosociològica i no significa tan sols un conjunt o grup de determinades plantes de la mateixa espècie –això és el que Font anomena, en la carta, *agrupació*–, sinó una comunitat vegetal amb una determinada composició florística, és a dir amb diverses espècies de plantes que hi són amb una certa abundància i que hi tenen una certa distribució. Així, mentre l'alzinar és una vertadera associació (no és simplement un conjunt d'alzines), una fonollada és només una agrupació –un grup– de fonolls.

PIUS FONT I QUER

Barcelona, 10 de maig de 1929

S. Miquel de Garganta,

Adjunt us trameto la llista de paraules corresponents a les lletres *d* i *e*.¹

Per posar-la en consonància amb les altres definicions del Diccionari (en què s'ha procurat que no figuri cap punt), caldria modificar la redacció de la definició de *abietàcies*.² Us aniria bé aquesta redacció?:

Família de coníferes en què la flor femenina neix de l'axil·la d'una bràctea mare, de la qual la separen una o més escames,³ i forma aments (o: i s'agrupa en aments) que es transformen després en pinyes.⁴

Us saluda afm.

P. Fabra

1. De llistes de paraules corresponents a les lletres *d* i *e*, en tenim dues –tant l'una com l'altra escrites a mà per Fabra–, força semblants però no idèntiques. Concretament, la llista que conté més termes –la segona que Fabra devia redactar– consta de disset paraules de la lletra *d* i cinquanta de la *e*; en l'altra, tan sols dotze termes amb *d* inicial i quaranta-tres amb *e*. Ací reproduïm, reduïts en una sola sèrie, tots els termes d'ambdues llistes sense repetir-ne cap, assenyalant amb un asterisc (*) els que tan sols figuren en la llista més extensa, amb dos asteriscs (**) els que només pertanyen a la llista menys extensa, i deixant d'assenyalar els termes que figuren en ambdues llistes. Per als criteris de transcripció, vegeu el que s'ha dit en c. 5, n. 1.

dàlia, dauradella, dictam [dictam], didalera, didalet [** o] didalets [*] de la Mare de Déu [DGLC s.v. *didalet*, no en DLC], didorta [no en DLC], digital [**], dipsàcies [*], dolceta [*], donzell, *dracena*, dragó, dragonària [no en DLC], dragonera [*], no en DLC], *dragontina* [*], sí en DCVB], driade [*], dulcamara; endívia, englantina, enciam [enciam], ènula, epilobi, er [*] er (yero?) [**, no en DLC], erable [**], ericaci [*], no en DLC], esbarzer, esbarzerola [*], escabiosa, escaiola, escaldabec [*], en DCVB: *escaldabecs*] *escalda-bec* [**], escamonea [*], escanyallops, escanyavelles (ràim) [*], escardot, escarola, escil·la, esclata-sangs [*], en DLC: *esclata-sang*], escopeta, herba escorçonera [*herba escurçonera*, DGLC s.v. *herba* i s.v. *escurçonera*, DLC s.v. *escurçonera*], escrofulària, espantallops, espàrrec, espart, espelta [*], espernallac, *arbre espí* [espí], espicanard, espígol, espigot, espinac, espinal [DLC: *espinalb*], espinavessa, espunyidera, estaca-rossí, estafisàgria, estepa, estírax, estragó, estramoni, estronca-sang [no en DLC], etusa, eucaliptus, euforbi, eufràsia, eura [forma sense *h* que el DGLC en la seva primera edició enregistra; però que en altres edicions és suprimida per *heura*], evònim.

EPISTOLARI

2. Abietàcies és el nom antic de la família pinàcies. En el DGLC figura aquell terme, mentre que en el DLC ja consta aquest.

3. Actualment el llenguatge botànic usa de preferència *esquama* enfront de *escama*, cf. DLC.

4. Definició que, efectivament, apareix, sense el text entre parèntesis, en el DGLC.

Distingit mestre,

He rebut la llista de paraules de les lletres *d* i *e*, suposo que no us recordàveu que temps enrera me'n havíeu enviat una altra que comprenia fins a la paraula *rúpia*. Són insignificants les modificacions que hi observo. Incloc la vostra definició d'abietàcies que m'està perfectament, també n'hi poso una altra lleugerament modificada. Com notareu al final faig menció del singular, ho crec indispensable; podríeu consignar-ho en les altres famílies de la *a*.

Pel mateix correu us trameto les paraules de la *b*; aquesta estació –la millor per a herboritzar– ha endarrerit al S. Font i també a mi. Si us convé procuraré anar més depressa. He escrit h^{a1} bromera i no h^a bormera, com feia de primer, seguint a Costa que diu “así se llama en Berga, etc., por usarse contra el muermo (borm) de las caballerías...”², però he vist en el Diccionari Aguiló³ brom i bromera i en Cadevall⁴ sols bromera⁵ (*) dementa bogal⁶ bova de Castella⁷ no saben pas quines plantes són, si en teniu alguna referència potser ens serviria per a poder-les descriure (**).

Parlava a En Font dels noms de plantes que s'usen generalment en plural, li deia que em semblava que encara que s'inserti el singular hauria de fer-se constar que s'usen generalment en plural; En Font em contesta que evidentment es poden singularitzar els plurals, però el poble els emprava rarament, i alguns jo no crec que els usi mai.

També li parlava de la conveniència d'addicionar al diccionari els col·lectius (se'n mostra partidari), molts dels quals no els conec més que com a cognoms o com a toponímics, d'altres els he sentit a alguns pagesos. Una gran dificultat és recordar-los. Us poso una llista amb els que sé, potser sí trobarien algunes etimologies, i algun que com indico me li ha afegit En Font. No tots es poden definir igualment, uns corresponen a veritables associacions fitogeogràfiques i altres a agrupacions de tal o qual planta.

Font m'hi ha continuat els següents: [...]

Maneu al vostre S. que us saluda amb tot afecte

Miquel de Garganta
Olot, 19-V-29

En paper a part: Parededa i salgueda (de salze?)⁸ ha de trobar-se en el mateix cas. Segurament que l'origen de molts cognoms el trobaríem en aquesta classe de col·lectius. A En Font li sembla necessari consignar-los, si en teniu d'altres me'ls podríeu enviar.

EPISTOLARI

(*) Jo escrivia llaviada i el Dr. Font m'hi ha posat labiada, seguiré aquesta forma al menys que vós preferissiu l'altra.

(**) D'alguns mots faig notar que són trets de Conill, i més dignes d'atenció que altres, perquè aquest autor rossellonès és una mica insegur.

1. Herba.

2. Vegeu c. 3, n. 12: *Introducción...*, p. 3.

3. *Diccionari Aguiló*. Materials lexicogràfics aplegats per MARIAN AGUILÓ I FUSTER, revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu. Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca Filològica, Barcelona 1915-1934, 8 vols.

4. Vegeu c. 3, n. 3.

5. Ni *herba bormera* ni *herba bromera* no figuren en el DGLC; el DCVB enregistra *herba bromera*.

6. Lectura incerta.

7. *bova* = *boga*, DGLC.

8. Cf. c. 12, n. 5.

Barcelona, 22 de maig de 1929

S. Miquel de Garganta,

Heus ací algunes dificultats que se m'han presentat en incloure les vostres paperetes en el meu diccionari:

Vos identifiqueu el nostre *almegó* amb el *Melilotus officinalis*. Jo no he sentit mai *almegó* sinó *amelgó*.¹ És la mateixa planta? Així ho creia: els dos mots poden haver sortit l'un (probablement el primer) de l'altre per metàtesi. Però és el cas que, en Labèrnia,² trobo *melgó* identificat amb el *Medicago sativa* (no és l'*alfals*?). Què me'n dieu?

Segons vós *almesquina*³ = *Narcissus jonquilla* (perigoni groc). Però Labèrnia tradueix almesquins per almizcleña (flors blaves).

Almescat és l'*Ajuga Iva*, i és aplicat a una altra planta que equival a *herba del mesc*? (planta que serà descrita en el seu lloc?)

aloc. Per què dieu: "segurament al·loc"?

arangi = tarongina. Voleu dir la flor del taronger?

arangí bord (= *Prasium majus*). I *arangí* (sens més), no existeix?

Creieu indispensable *allenc* al costat de *al·liària*?

Amiba no és *ameba*?

Androspora, *amfítrop*, són exactament el mateix que *microspora*, *campilòtrop*?⁴

He rebut la vostra darrera carta i les paperetes corresponents a la *b*. No us cal anar molt de pressa, perquè ara tot just ha començat a imprimir-se el diccionari. Però espero que em podreu trametre la *c* abans de juliol.

Us saluda afm.

Pompeu Fabra

1. Vegeu la carta següent.

2. P. LABÈRNIA, *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondencia castellana y llatina*, Espasa Germans, Barcelona 1864² (I) - 1865² (II).

3. Vegeu c. 10, n. 15 i carta següent.

4. Vegeu les notes als termes que són motiu de pregunta en aquesta carta de Fabra, en la resposta de Garganta en la carta següent.

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Molt distingit senyor

He rebut la vostra lletra que passo a comentar ordenadament.

almegó. Costa diu que amb aquest mot és conegut a Lleyda el *Melilotus officinalis*, i amb el d'*amelgó* ho són, segons el mateix autor, espècies del gènere *Melilotus*, sense precisar quines, per això jo remetia el lector a *almegó*. Aquest nom corresponent al *Melilotus offic.* és extret de Costa i adaptat per molts botànics, a més seria bo afegir-hi l'*almegó blanc*.

amelgó. Costa (Apéndice al Voc.)¹ cita aquest mot com a nom vulg. d'espècies del gènere *Melilotus*, sense precisar quines; amb certesa només sé que es pugui aplicar a les dues que he esmentat, per això podria redactar-se així "Amelgó = *almegó* i *almegó blanc* (potser també es podria dir *amelgó blanc*).

melgó. És sinònim d'alfals (en espanyol mielga), planta semblant al *amelgó*, però no es poden confondre.

almesquins. La descripció està bé no cal tocar-hi res. La confusió ve de Labèrnia que en lloc d'*almizcleña* havia d'escriure i descriure el *Junquillo oloroso*. Altrament la definició de Labèrnia és per l'estil de la que dona d'*almizcleña* el Dic. de la Leng. Esp., és a dir dolentíssima, sense nom científic i no corresponent a cap de les dues plantes que en espanyol es coneixen amb aquest nom, l'*Erodium moschatum* i la *Triguera ambrosiana*, ni tiliàcies, ni de flor blava. Posava *almesquins* traient-ho de Costa, però no crec que hagi d'haver cap inconvenient en dir *almesquí*, perquè a totes les demás amaril·lidàcies els hi conec singular i no em sembla lògic que aquesta, d'aspecte semblant, s'hagi de trobar en cas diferent.²

almescat. Es coneixen amb aquest nom l'*Ajuga Iva* i una altra planta, que serà descrita a herba del mesc, l'*Erodium moschatum* (aquesta sí que en esp. és *almizcleña*).³ Quan una planta té més d'una accepció ho posaré de manera que no es pugui confondre.

aloc. No vaig prendre nota de la raó en què em fundava per a dir "segurament al·loc" i ara no me'n recordo, em sap greu perquè sembla que ho deia a la baba-là, de manera que serà prudent escriure *aloc*.

arangi. És sinònim de tarongina (és a dir, la *Melissa officinalis*), vaig trobar *arangi* però potser ha d'ésser *arangí*, de tarongí.

arangí.⁴ Simplement ignoro l'existència.

allenc. Us vaig incloure una papereta per a *allenc* i no per a *al-liària*. No sé que aquest darrer mot sigui admès en el llenguatge vulgar, però és una traducció literal com altres que van al diccionari sobretot si Labèrnia l'admet –no ho recordo–, millor no deixar-la.⁵ Llavors el mateix té posar la descripció a *allenc* que a *al-liària* i per l'altra planta remetre a la descrita.

amiba és igual a *ameba*, vós podeu dir millor que nosaltres quin mot cal triar o si es poden admetre ambdós.⁶

androspora és igual a *microspora* i *amfítrop* a *campilòtrop*.⁷ D'ara endavant en aquests casos posaré un signe d'igualtat per a què no pugui haver-hi confusió.

Rebeu el testimoni de la consideració del vostre afm.

Miquel de Garganta

Olot, 24-V-29

1. Es tracta de l'apèndix al vocabulari de la flora de Costa (vegeu c. 3, n. 12): A.C. COSTA, 1877, *Suplemento al catálogo razonado de plantas fanerógamas de Cataluña*, Barcelona.

2. *almesquí* en DGLC.

3. *almescat* per a *Ajuga iva*, en el DGLC, i també amb l'accepció *herba del mesc*; igualment *herba del mesc* s.v. *herba*.

4. Vegeu c. 6, n. 2.

5. Efectivament, *allenc* figura en el DGLC.

6. *amiba* no és enregistrat en el DGLC.

7. En el DGLC, en efecte, *andròspora* remet a *micròspora*, i *amfítrop* -a a *campilòtrop*.

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Distingit Mestre,

Quan rebí la vostra última carta tenia la feina enorment endarrerida. Em vaig proposar enllestir-la, però hi ha hagut molt treball i fa només un parell de dies que vaig remetre a Font les paperetes de la c. No trobeu estrany, doncs, que no us arribin per ara. Perdoneu aquests retards.

Us saluda afectuosament el vostre servidor

Miquel de Garganta

Olot, 14-VII-29

MUSEO DE CIENCIAS NATURALES
DE BARCELONA

SECCIÓN DE BOTÁNICA

Sr. Miquel de Garganta
Olot

Amic meu: A Villa Sanjurjo vaig rebre les darreres paperetes del Diccionari. Els tràfecs del meu viatge,¹ però, no m'han permès encara d'ocupar-me'n. Les tinc aquí. I penso que tindrè temps, ara, de revisar-les. Així que enllesteixi les hi trametré. Jo seré a Barcelona fins el 29 del corrent. Salutacions afectuoses

Font Quer

V.C. Setmanà 45 –1er. Barc. 7.VIII.29

1. Es deu referir a un viatge de Villa Sanjurjo a Barcelona amb motiu de les vacances d'estiu.

Olot, 26-VIII-29¹

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Dilecte senyor,

Fa pocs dies que vaig rebre les paperetes de Font Quer, que les hi envio certificades. Es varen retardar una mica perquè el S. Font ha tingut un mes de llicència que ha aprofitat per estar a Barcelona. Com veureu són uns quants els mots que hi ha intercalat i molt interessants les notes d'algunes cèdules.

Segueixo el pla de les altres lletres. Els carnets I, II i part del III són destinats als noms que vós em dèieu i als que s'hi relacionen, el final del III i principi del IV són per altres noms vulgars, vénen després les famílies que segueixen en el V, que conté també els altres grups taxonòmics i el començament de la part de botànica general que ocupa tot el VI.

En certs casos m'ha semblat que era millor en definir algun adj. d'ús molt concret precedir-lo del substantiu, com podeu veure a *cíclica* (flor *cíclica*), *connivent* (estams *connivents*),² etc. Si us sembla que és preferible donar-hi un altre gir ho feria en les lletres següents. No m'extenc més perquè les altres indicacions són a cada cas en particular.

Disposeu, i desitjo que pugui ésser amb més diligència que fins ara, del vostre afm.

Miquel de Garganta

El 6-XI-29 envio la *d* i *e*.

1. És molt probable que aquesta carta no fos, formalment, enviada, ja que hem trobat junts l'original i la còpia de Garganta en els arxius d'aquest.

2. Fabra no devia seguir aquesta pràctica de Garganta, car en *cíclic* -a tan sols llegim: «En bot., dit de la flor que té les peces en verticils», sense exemple; i s.v. *connivent* només llegim l'exemple «estams connivents».

M 6-XI-29 envolt Die

Plot, 26-VIII-29.

J. Pompeu Fabra.
Barcelona

Dilecte senyor,

Fa pocs dies que vaig rebre les
papers de Font Lluç, que les hi envio
certificades. Es varen retardar una mica
perquè el Sr. Font ha tingut un mes de
licència que ha aprofitat per estar a
Barcelona. Com reuren són uns quants
els notes que hi ha intercalats i molt in-
teressants les notes d'algunes cèdules.

Segueixo el pla de les altres lletres.
Els carnets I, II i part del III són destinats
als noms que vós em deieu i als que s'hi
relacionen, el final del III i principi del IV

Són per altres noms vulgars, vénen després les famílies que s'agrupen en el V, que conté també els altres grups taxonòmics i el començament de la part de botànica general que ocupa tot el VI.

En certs casos m'ha semblat que era millor en definir algun adj. d'ús molt concret procedir-lo del substantiu, com poden veure a cíclica (flor cíclica), cominent (estans cominents), etc. Si us sembla que és preferible donar-hi un altre fix ho faria en les lletres següents. No m'extenc més perquè les altres indicacions són a cada cas en particular.

Suposeu, i desitjo que pugui ésser amb més diligència que fins ara, del vostre afm.

Miquel de Jarzanta

EL JEFE DE LOS SERVICIOS FARMACÉUTICOS
DE LA
CIRCUNSCRIPCIÓN MILITAR DEL RIF

Sr. Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Fins avui no m'ha vagat d'enllestir-li cinc llibretes de noms que dies ha va trametre'm per a la revisió. La cosa va molt bé, així és que poca cosa he de tocar-hi. Aquest cop, però, potser li he afegit més paraules que altres vegades. Moltes preguntes que vostè fa en les llibretes les deixo enlaire perquè crec que és Fabra qui ho ha de resoldre. Si tinc opinió sobre'l particular tampoc deixo de dir-hi la meva.

En una carta anterior em preguntava per la meva opinió respecte als noms en singular i en plural. Crec que cal acceptar, salvant poques excepcions, el singular.

D'aquí a pocs dies em penso que seré destinat a Larraix,¹ on passaré el què em resta dels dos anys d'Àfrica. Ho he demat [sic] voluntari, per tal de poder conèixer el Garb que encara no he visitat. Si el destí ve, com penso, marxaré d'aquí a primers de mes. Si m'ha d'escriure l'adreça serà: Farmacia del Hospital Militar.

Com va la impressió del diccionari? N'ha vist ja alguns fulls?
El saluda amb tot l'afecte

Font Quer

Vila Sanjº 21-X-1929

1. Efectivament Font fou destinat a Laraix el novembre de 1929. Vegeu c. 6, n. 5.

EPISTOLARI

EL JEFE DE LOS SERVICIOS FARMACÉUTICOS
DE LA
CIRCUNSCRIPCIÓN MILITAR DEL RIF

Dr. Miguel de Garganta
Olor

Neurologista amigo : Fins avui no m'ha
ragat d'entendre-li les cues lletres de noms que dir ha un
brauete in per a la revisió. La cosa va molt bé, així és que
poca cosa he de tocar-hi. Aparent cap, però, potser hi ha
afegit novs paraules, que aches, negades, moltes preguntes
per vostè fa en les lletretes les deixo endaire perquè era
que és l'obra que he de resoldre. Si téis opinió sobre el
particular tampoc deixo de dir-hi la meua.

En una carta anterior em preguntava per
la meua opinió respecte als noms en singular i en plural. Que
que cal acceptar, salvant poques excepcions, el singular. —

D'aquí a pocs dies em venen que seré
destinat a l'anar, m'hanen de que m'he restat des dos anys
d'Àfrica. No he demanat voluntari, per tal de poder conèixer
el país que encara no he vist. Si el destí me, com aho,
manarà d'aquí a pocs dies de meua, si s'ha d'anar a l'adre-
sar : Farmacia del Hospital Militar.

Com va la impressió del diccionari? N'ha vist ja algun
fuer?

En salutats amb tot l'afecte

Enrique

Vila Lany 21-X-1929

13 de novembre de 1929

S. Miquel de Garganta

Car amic, He rebut les paperetes corresponents a la *d* i a la *e*. Espero que m'anireu trametent les de la *f*, *g*,¹ etc., sense interrupcions com la que precedí la tramesa de les corresponents a lletra *c*. Si ho feu així, tot anirà bé i sapigueu que ha començat per fi la impressió del diccionari, la qual cosa faria més greu qualsevol interrupció en el nostre treball. La recepció de les vostres darreres paperetes (*d* i *e*), tan a temps, em permet esperar que la impressió del diccionari no sofrirà cap entrebanc per culpa vostra. I n'estic força content i us en dono les gràcies per endavant.

Escolteu: en *agreta* trobo "família de les *oxalídies*". No seria millor *oxalidàcies*?² Hi ha una família que vós anomenau *apogenotàcies*. És així? Us ho pregunto perquè en el Webster no he trobat aquesta paraula i sí una altra de semblant (si mal no recordo: *aponogetonàcies*).

Us saluda afm.

P. Fabra

1. (Per als criteris de transcripció, vegeu c. 5, n. 1): faig, fajol, falguera, falgüero-la, falsia [falzia], fanal, fanalera [fanaleda], fàrfara, farigola, farot [no en DLC], farro, fava, favó, favolí, fe, *fel de terra* [DCVB: *fel de la terra*], fenàs, fenc, fèrula, fesol, fesola [no en DLC], fesolets [DGLC: *fesolets*; DLC: *fesolet*], fesolí [no en DLC], festuc, fetgera, figuera, figa de moro [s.v. *figa*], filipèndula, floravia, fong, herba formiguera [DGLC s.v. *formiguer*, no en DLC], francesilla, frare, freixe, fúcsia, fumària; gabet [gavet], galega, gallaret, gallet, galzeran, gamó, gamonet [no en DLC], gaons [no en DLC], gardènia, garritx, garrofer, garroll [no en DLC], *gatona*, gatosa, gavarra, genciana, gerani, gerd, gerdó, gespa, ginebre, ginesta, gíngebre, gínjoler, girasol, gírgola, glauci, glicina, granza [no en DLC], grejol [no en DLC], grévol [grèvol], grosella, guaiaber, gualda [no en DLC], guanàbana, guinda, guixa.

2. En aquest punt, com en altres, Fabra demostra un bon coneixement de qüestions ben lligades a la botànica. En efecte, segons les normes de nomenclatura, els noms de les famílies han d'acabar -llevat d'algunes excepcions admeses- en *-aceae*, en llatí, i aquesta terminació, adaptada al català, és *-àcies*; *oxalídies* deu provenir de la traducció del francès *oxalidées* -que hauria d'ésser *oxalidacées*-, forma corrent (-ées en lloc de *-acées*) en textos francesos antics.

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Benvolgut mestre,

Teniu raó amb les dues observacions que em feu. No s'ha de dir oxalídies sinó oxalidàcies. Aponogetonàcies és el nom correcte, el mot equivocat que vau rebre havia de provenir d'un lapsus calami [sic?]. Us adjunto algunes pape-retes que mancaven. He comunicat als companys d'Ateneu que ens honoraríeu amb la vostra visita. Esperem amb entusiasme poder sentir la vostra paraula i m'encarregaren que us trametés el llur agraïment.

Com sempre resta a les vostres ordres

Miquel de Garganta¹

Olot, 18-XI-29

1. El mateix dia que aquesta carta, Garganta n'escriví una altra, la còpia de la qual guardà amb aquesta, adreçada a Ignasi de Sagarra i de Castellarnau (Barcelona, 1890–1940) en què li aclareix algunes qüestions de noms de plantes que el zoòleg barceloní li havia demanat. Atesa la relació evident d'aquesta lletra amb la tasca lexicogràfica que Garganta feia en aquell moment, la reproduïm a continuació:

Sr. Ignasi de Sagarra – Barcelona

Benvolgut amic, He mirat, conforme us havia dit, a quina espècie correspon la canyasiula; és el *Phragmites communis*, molt semblant a la canya o canya comuna (*Arundo Donax*), com ella creix vora l'aigua, però és més baixa, té aproximadament un metre d'alçària.

Es coneix també amb els noms de canya borda, canya d'escombres, canyaxiula, canyet, canyeta, canyís, canyissa, canyot, canyota, carriç, carritx, cerriç i xisca, en esp. en diuen carrizo i cañeta.

Us saluda afectuosament

Miquel de Garganta
Olot, 18.XI.29

HOSPITAL MILITAR DE LARACHE

FARMACIA

PARTICULAR

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Per aquest mateix correu li trameto les llibretes corretgides que vaig rebre darrerament. Moltes paraules que vostè no pot identificar a mi també em són desconegudes; gaire bé totes. Me sembla que a les llistes li falten “fanerògama” i “fenologia”; aquesta darrera podria definir-la així: estudi dels canvis i fenòmens de la vida vegetal en el transcurs de l’any.¹

Per als falsos envans de la flor de plata no sé trobar substitut equivalent més eufònic; les llengües neollatines han acceptat totes el mot envà o tabic, simple traducció de la paraula llatina de la botànica clàssica.²

D’acord amb vostè en allo de que els noms de falguera reial, falguera florida, falguera olorosa, etc., simples traduccions literals, no mereixen ésser consignats en el diccionari.

Ara veig entre les paperetes suplementàries que ja hi té fanerògama. El mot farinera ja el té bé; és la Amanita ovoidea, y les contradiccions que vostè veu provenen de què a Catalunya sol ésser tinguda per metzinosa, essent així que les obres de micologia la donen per bona. La farinera borda (A. phalloides) serà la dolenta.³

De les altres paperetes, li diré:

- 1 – flor d’albat; *Galanthus?*; preguntar-ho a Cuatrecasas⁴
- 2 – ” de bon arbre; = flor de sauquer
- 3 – ” de lis
- 4 – ” de St. Joan = *Helichrysum Staechas*
- 5 – ” de St. Josep; crec el mateix que vostè
- 6 – ” de tei = flor de tell (*Tilia*)
- 6 – ” de Sta. Margarida = margaridòia? (*Bellis*)
- 7 – ” vermella, no sé què és

Ara m’adono que vostè, ja ho té interpretat així.

Els versos de Codina⁵ m’han fet feliç; tenen molta gràcia. El fullet de Planas i Vives no el conec, ni a ell tampoc.

La veritable *cugumella* deu ésser la mateixa A. ovoidea i la cugumella bor-

da la phalloides;⁶ la ovoidea té altres noms: a Solsona li diuen *cugoma*, *cul-blanc*, *culgros*⁷ (P. Solà),⁸ i *oriol cugumella*, segons Companyó i Vayreda.

Vostè va saber abans que jo allò de que he de col·laborar en la redacció dels “Manuals Arnau de Vilanova”. Ja vaig escriure a l’Aiguader i Miró⁹ que tenia tantes coses entre mans que trigaria molt temps a poder-los fer res.

D’aquí a pocs dies sortiré cap a Barcelona per tal de passar Nadal a casa. Si pel desembre baixa a Barcelona ja sap que ens podrem veure al Museu, o bé a casa (Septimània 45-S.G.)

Afectuoses salutacions de son amic

Font Quer

Larraix 2 de desembre de 1929

1. Tant *fanerògama* com *fenologia* figuren en el DGLC. La definició de *fenologia* del diccionari no és la que Font proposa, la qual no té en compte els animals.

2. Concepte designat, en el DGLC, per la paraula *septe*. I en el DLC per *septe* i *envà*.

3. Segons el DGLC, l’*Amanita ovoidea* és l’agaricàcia *fariner* (en masc.), mentre que l’*Amanita phalloides* és l’agaricàcia *farinera borda*.

4. Josep Cuatrecasas, deixeble i col·laborador de Font, en aquell moment era professor auxiliar a la Facultat de Farmàcia de Barcelona. Vegeu c. 4, n. 13.

5. Joaquim Codina i Vinyes (La Cellera de Ter, 1868–1934). Metge i micòleg. Els versos a què es referia Font i Quer són els que Codina acabava de publicar en una obra de divulgació micològica (*Bolets bons i bolets que maten*, Girona, Tipografia Carre-ras, 1929); una mostra d’aquests rodolins és reproduïda en I. PRADES (1984), *Notícia biogràfica del micòleg Joaquim Codina i Vinyes (1868-1934)*. La Cellera de Ter, Ajun-tament, amb un pròleg de Miquel de Garganta.

6. El DGLC no enregistra *cogomella*; en el DLC, en canvi, sí que trobem *cogome-lla borda*, que és la *farinera borda*; en el DCVB figura *cogomella* en el text i *cogomella borda* en la il·lustració.

7. *cul-gros*, en el DGLC, per *fariner* (*Amanita ovoidea*); en el DLC, per a *cul-gros* la remissió és a *farinera*, com també per a *cogoma* i *cul-blanc*.

8. Joan Solà i Corominas (Moià, 1873–1935), escolapi que publicà diversos tre-balls de tema naturalista.

9. Jaume Aiguader i Miró (Reus 1882 – Mèxic 1943), polític, metge i periodista, editor de les publicacions «Arnau de Vilanova».

[13-XII-1929]¹

S. Miquel de Garganta

Estimat amic: En la papereta encapçalada amb el mot *adruls*, dieu: “Em sembla que no pot mancar al diccionari: Costa la dóna de la Vall d’Aran i Vayreda de la Mare de Déu del Mont”. Perfectament; però en els diccionaris es troben les formes *adragulls* (Urgell), *adrulls* i àdhuc *àdruls*, i em sembla excessiu, en un diccionari com el meu, d’admetre tantes de formes dialectals. Teniu dades que ens permetin decidir-nos a favor d’una d’aquestes quatre formes?

Tinc els meus dubtes sobre la bondat de la grafia *badells* (*Antirrhinum majus*). No seria *vedells*? En anglès aquesta planta s’anomena *snapdragon*, i diu el Webster que és perquè les seves flors bilabiades han estat comparades per llur forma amb la cara d’un dragó. No haurien estat comparades, a Catalunya, amb el musell d’un vedell? Me’n podríeu dir alguna cosa?

Vostre afm.

P. Fabra

1. Carta no datada, però que duu en el sobre dos matasegells que indiquen: Barcelona 13-XII-1929 en l’anvers –data de sortida– i Olot 14-XII-1929 en el revers –data de recepció.

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Caríssim mestre,

Adruls és de les quatre formes la usual en els llibres de botànica, la porten Costa, Vayreda i Cadevall. Les altres tres no les coneixia. Per això em sembla que la preferida haurà d'ésser *adruls*. *Adrulls* té l'avantatge de recordar *abriülls*, ambdues són espinoses. La redacció és: *adruls* = *gaons* (*Ononis spinosa*).¹

Badells és efectivament una grafia incorrecta, ho havia copiat de Costa i de Vay. sense fixar-me que s'havia d'escriure *vedells* (en fr. *mufle de veau* i en esp. *hierba becerra*). Les flors es comparen, com dieu, amb el musell d'un vedell.² A *conillets* (1ª accep.) que és un sinònim també s'haurà d'escriure com cal.³

De la última remesa que vaig fer s'han de separar per a intercalar-les en les primeres lletres alguns noms de bolets i falgueres, que m'havien escapat.

Rebeu les salutacions afectuoses del vostre amic

Miquel de Garganta
Olot, 16-XII-29

1. En el DGLC figura, efectivament, «*adruls* m. pl. *Gaons*», però en una de les sessions de treball de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans se n'aprovà la supressió. Coromines, DECat, s.v. *adruls*, assenyala que es tracta d'una forma aranesa. Així, en el DLC ha desaparegut el terme, i també *gaons* (i dona *gavó*, no existent en el DGLC, per a l'*Ononis spinosa*) que, en canvi, es manté en el DGLC i en el DECat. Vegeu també c. 12, n. 12 i per a *abriüll* –que també és denominació del DGLC per a l'*Ononis spinosa*–, c. 4, n. 12.

2. DGLC: *vedell*, en plural en l'accepció botànica.

3. DGLC: *conillets*.

MIQUEL DE GARGANTA

8 gener 1930

S. M. de Garganta

Estimat amic,

En la lletra A, trobo *armoll* i *arn* com a sinònims de *blet moll* i de *espinaves-sa* resp. Ho són en efecte?

Veig que l'avellana torrada és el *Cynoglossum vulgaris*. No té cap més denominació en català?

Convé constatar el nom *asteràcies*?

Vós escriviu *llim* d'una fulla. És que *llim* és popular? Si no ho és, em sembla que la catalanització de *limbus* hauria d'ésser *limbe*. Què me'n dieu?

Vostre

P. Fabra

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Distingit amic, *Armoll* i *arn* són sinònims de *blet moll* (*Atriplex hortensis*) i *espinavessa* (*Paliurus spina-Christi*) respectivament. El n. cient.¹ de *blet moll* és millor posar-l'hi per tal que no s'interpreti ambigüament, el d'*espinavessa* no és necessari.² Del *Cynoglossum officinale* (no *vulgaris*) en conec solament el nom d'*avellana torrada*.³

No crec que hagi de constatar-se el mot *asteràcies*, en tot cas hauria d'ésser *asterees* –tribu de compostes– i els noms de tribus no els consignem.⁴

Em sembla molt bé que, com dieu, en lloc de *llim* es digui *limbe*; Cad.⁵ (Bot. pop.) ho catalanitzava malament.⁶

Disposeu del vostre devot admirador

Miquel de Garganta

Olot, 9-I-30

1. Nom científic.

2. Es llegeix, en el DGLC, *armoll* amb remissió a *blet moll*, i *arn* que remet a *espinavessa*; s.v. *blet* hi ha *blet moll* amb el nom científic adjunt, i s.v. *espinavessa*, malgrat el parer de Garganta, també hi figura la denominació científica.

3. Altres sinònims d'*avellana torrada* que trobem en el DGLC són: *besneula*, *ma-neula* i *llengua de ca*. Vegeu les cartes 29 (25-II-30) i 30 (27-II-30).

4. Actualment, el nom *asteràcies* (no recollit en el DGLC ni tampoc en el DLC) és el preferent per a la família de les 'compostes', bé que aquest darrer nom –discordant de les normes nomenclaturals– figura en la llista de noms conservats del Codi Internacional de Nomenclatura Botànica i és també, per tant, correcte. Ja en el Congrés Internacional de Botànica de 1892, celebrat a Gènova, es va proposar formalment la utilització del nom *Asteraceae* per a designar les *Compositae*: E.M. HOLMES, 1893, «Some suggested emendations in Botanical Terminology» in O. PENZIG (ed.) *Atti Congr. Bot. Intern. Genova, 1892*: 121-124, Gènova, Tip. R. Inst. Sordo-Muti. Així, doncs, Garganta no anava gens desencaminat si com sembla fou ell qui suggerí el nom de *asteràcies*, encara que, davant la pregunta de Fabra, no gosés defensar-lo. Certament, *asterees* és el nom d'una tribu de les asteràcies o compostes, però el problema no havia d'ésser enfocat per aquesta banda.

5. Cadevall, cf. c. 3, n. 2.

6. Pròpiament, no es tracta d'una mala catalanització per part de Cadevall del mot

EPISTOLARI

llatí *limbus*, sinó més aviat de preferir la paraula patrimonial (*llim*) –com feia el botànic terrassenc– en l'adaptació del terme, o d'inclinar-se, cosa millor –com Fabra–, pel semicultisme (*limbe*).

25 de febrer de 1930

S. Miquel de Garganta

Estimat amic,

Em penso que no hi ha cap inconvenient que bategem el *Cynoglossum officinale* amb el nom de *llengua de ca*. Llavors posaríem, en el diccionari: “**Avellana torrada**. V. Llengua de ca” i la descripció de la planta en l'article *Llengua de ca*. I la *besneula*, que és?

Tocant l'arbre habitualment anomenat *suro*, crec que en l'article *suro* caldria fer una referència a *alzina surera*. Llavors la descripció hauria de figurar en *alzina surera* (lletra A) i per tant em convindria que me la trametéssiu tot seguit.

En l'article *berberina*, es diu que s'extreu de les arrels del *Berberis vulgaris* (en anglès, *barbeny*). Quin és el nom català d'aquesta planta?

Sabeu què vol dir el mot *barbís*? Algun diccionari el consigna amb la significació de *sèpal*. En sabeu alguna cosa?

Suposo que aviat rebré una nova tramesa de paperetes!

És vostre afm.

Pompeu Fabra

ATENEU BARCELONÉS

APARTAT DE CORREUS 97

25 de febrer de 1920

S. Miquel de Farquanta

Estimat amic,

Em penso que no hi ha cap inconvenient que bategem el Cynoglossum officinale amb el nom de lleugua de ca. Llavors posaríem, en el diccionari: " Auellana torrada. V. lleugua de ca " i la descripció de la planta en l'article lleugua de ca. ¿La herneula, què és?

Docant l'arbre habitualment anomenat suro, crec que, en l'article suro caldria fer una referència a alzina surova. Llavors la descripció hauria

de figurar en absina suera (letra A)
i per tant em convidaria que me la
transmetessin tot seguit. \

En l'article herberina, es diu que
s'extreu de les arrels del Berberis
vulgaris (en anglès, barberry). Quin
és el nom català d'aquesta planta?

Saben que vol dir el mot ber-
bis? Algun diccionari el consigna
amb la significació de Sèpat. En
saben alguna cosa?

Suposo que aviat veuré una nova
tramesa de paperetes!

En vostre afan.

Pompeu Fabra

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Honorable amic, En català el nom de *llengua de ca* l'he vist pel *Cynoglossum pictum*, em sembla, però, que no ha d'haver-hi cap inconvenient en aplicar-lo al *C. officinale*. La *besneula* és precisament el mateix *C. officinale*. De manera que la descripció d'*avellana torrada* ha d'anar a *besneula*, i a *avellana torrada* ha de dir "V. *besneula* o *llengua de ca*".¹

Coralets (on es descriu) és el nom vulg. del *Berberis vulgaris*, del qual s'extreu la *berberina*.²

Barbís no pot voler dir sèpal. Aguiló³ va interpretar malament els versos de Verdager.⁴ En la comparació que fa amb una magnòlia les serres formen el calze –i és el calze el que està constituït per sèpals–, el palau aurífic és son pistil. Per les boscúries, que són sos barbissos, resten els pètals (que formen la corol·la) o els estams. En el símil de Verdager es veu que quan diu calze es refereix al conjunt de calze i corol·la, llavors *barbís* només pot voler dir *estam*. És un mot que em ve de nou. En parlaré a Font.

Fa unes tres setmanes que us volia veure a l'Ateneu i vós no vàreu ser-hi. Us hauria dit que no sé per quin motiu En Font s'havia entretingut. Pocs dies enrera m'arribaren de Barcelona les paperetes que va revisar. I ara espero notícies per veure on tinc de remetre-li les altres. Demà us les certificaré. Alguns mots porten la indicació: ? Conill. Són mots trets d'un llibre de Conill que no em mereix confiança,⁵ els que no porten cap nota d'En Font, si no els veieu corroborats en alguna altra part, són del parer de suprimir-los.

Us saluda amb tot respecte

Miquel de Garganta

Olot, 27-II-30

1. Vegeu c. 28, n. 3.

2. DGLC, s.v. *coralets* i s.v. *berberina*.

3. Dicc. Aguiló (vegeu c. 15, n. 3), s.v. *barbís*, -ssos: «sépalos: "les boscúries són sos barbissos", J. Verdager, *Canigó*, c.2».

4. Els versos de Verdager són els de la següent estrofa del cant II de *Canigó* (*Obres Completes*, Barcelona Selecta, 1974⁵, p. 336) on remarquen en cursiva la paraula a què al·ludeix la carta:

Lo Canigó és una magnòlia immensa
que en un rebrot del Pirineu se bada;
per abelles té fades que la volten,
per papallons los cisnes i les àligues.
Formen son càlzer escarides serres
que plateja l'hivern i l'estiu daura,
grandiós veire on beu olors l'estrella,
los aires rellentor, los núvols aigua.
Les boscúries de pins són sos *barbissos*,
los Estanyols ses gotes de rosada,
i és son pistil aqueix palau aurífic,
somni d'aloja que del cel davalla.

5. No sabem a quin llibre de Lleó Conill es refereix (vegeu c. 4, n. 9). En tot cas, en la carta núm. 15 (19-V-29), Garganta diu del botànic rossellonès que és una mica insegur i que no totes les seves aportacions (lingüístiques) són igualment dignes d'atenció.

Laboratorio de Fitografía
y Geografía Botánica

JARDÍN BOTÁNICO

Madrid

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Rebereu les llibretes trameses des de Barcelona perquè hi vaig passar vuit dies, ara darrerament, aprofitant la meua vinguda a Madrid per a formar part d'un tribunal d'oposicions. Acabarem la feina cap al dia 10 del corrent mes, i jo partiré desseguida envers Laraix.

Pels volts de Nadal, Fabra va parlar-me de l'herba anomenada *escallada*. Aquest nom ha d'esser canviat per *esquellada*,¹ perquè, sens dubte, fa referència al calze fructífer que recorda una esquella. Se m'havia oblidat d'indicar-vos-ho.

Afectuoses salutacions de vostre amic

Font Quer

Madrid 5-III-1930

1. DGLC: *esquellades*; DCVB: *esquellada*.

[17-III-30]¹

S. M. de Garganta

Estimat amic, us agrairia que m'enviéssiu les paperetes corresponents a *avellana torrada*, *botgeta* (que se m'han traspaperat i no trobo) i la d'una planta consignada per en Sallent (si creieu que cal consignar-la): el *cambró* (*Rhamnus catharticus*). Jo em creia que l'*avellana torrada* i la *besneula* eren la mateixa planta; vós m'ho confirmeu; però veig que en Sallent les dóna com a espècies diferents (suposo que erròniament).

Us saluda afm. vostre

P. Fabra

1. Carta no datada, però els matasegells del sobre indiquen: Barcelona 17-III-30 i Olot 18-III-30.

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Honorable mestre, Fins avui no m'ha estat avinent anar a la Biblioteca Popular a mirar la Fl. de Catalunya de Cadevall i Sallent¹ per a veure si el nom de *cambró* és aplicat al *R. catharticus*; estava gairebé segur que no, i així ha sigut, l'únic nom vulgar que li donen és el d'*espina cervina*, descrit. Si en Sallent l'anomenava *cambró* amb anterioritat a la publicació de la Flora, no ara, es pot assegurar que s'ha rectificat; del contrari seria bo saber on ha sortit aquest nom i demanar consell a en Font. Potser confon amb la *cambronera*.²

El nom d'*avellana torrada* el vaig extreure de Vayreda i el de *besneula* de Labèrnia. Per a conèixer si Sallent té raó o no em caldria saber a quines espècies dóna aquests noms.

Del "Diccionario de los diversos nombres vulg. de muchas plantas" de Colmeiro³ —que he tingut ocasió de repassar— he tret alguns mots d'una llista de noms catalans de plantes, procedents de l'àrab. D'alguns altres em sembla que és preferible saber quina opinió en té en Font.

Cordialment

Miquel de Garganta

Olot, 21-III-30

1. Vegeu c. 3, n. 3.

2. En el DGLC hi ha una entrada per a *cambró* (remetent a *espina cervina*, *Rhamnus cathartica*) i una altra per a *cambronera* (*Lycium europaeum*).

3. M. COLMEIRO, 1871, *Diccionario de los diversos nombres vulgares de muchas plantas usuales o notables del Antiguo o Nuevo Mundo, con la correspondencia científica y la indicación abreviada de los usos e igualmente de la familia a que pertenece cada planta*, Madrid, Impr. de Gabriel Alhambra.

CAVANILLESIA
RERUM BOTANICARUM ACTA
BARCINO¹

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Fa uns quants dies regirant la correspondència atrassada, vaig topar amb les vostres cartes del desembre, del febrer i del març, que, pot-deu ben creure-ho, ni sabia que tingués. Vaig fer propòsit de contestar-les així que em fos possible, quan avui la vostra darrera lletra, i les ganes de seure una estona, em fan agafar la màquina i no deixar-ho ni per a demà. Veuré què puc respondre-us de tot el que m'haveu preguntat.

El nom d'un lli de Bages² fou publicat per a correspondre als desitjos de l'Esteve, el malaguanyat apotecari de Manresa corresponent de l'Institut.³ Al *Linum suffruticosum*, amb tot i ésser molt comú a Bages, ningú no li sap el nom. Cercant, cercant, a les comarques tarragonines de mès a ponent, vaig trobar-hi una bella llegenda que va donar-me motiu per a satisfer la curiositat d'aquell amic. Segons ella, la Mare de Déu, en fer totes les flors, preguntà a l'esmentada espècie (dic *espècie* i no *planta*, perquè el col·loqui degué tenir lloc abans d'haver pres forma real, per tant existia únicament com elucubració divina, *in mente* del creador, o de la creadora, en aquest cas): "De quin color vols tenir les flors, tu". I ella feu: "Vull ésser ben blanca, tan blanca com Vos". I la Mare de Déu, per tal de castigar semblant gosadia, li respongué: "Està bé, seras tan blanca com dius, pero no faras olor". I així és. El nom d'aquest lli, d'aleshores en ça, és el de "Maleida",⁴ i en moltes bandes ni li saben.

Aquelles notes que vareu remetre'm per a "Cavanillesia" sortiran quan els hi toqui el torn.⁵ No sé si ja n'hi va alguna en el n° que rebreu un dia d'aquests. Mercès, i prosseguiu!

En la vostra carta del 12 de març m'hi posaveu unes quantes paperetes de les quals tampoc m'en havia recordat més. Tota vegada que amb la d'avui m'anuncieu la tramesa de mès paperetes, esperaré a enviar-vos-les per a remetre-us tota la colla. Entre elles n'hi veig tres d'En Laguna;⁶ i una de les tres pertany a la cassanella. Ara no recordo que hagi admès el mot *gala* de Laguna, que ha d'ésser *gal·la*,⁷ i em sembla molt escaient.

Penso que us heu acostat molt a la veritat en la resposta a la consulta de Fabra respecte a la paraula verdagueriana *barbiç*. Nomès dissentiria de vos en la limitació que feu als estams per a concretar el seu significat. Essent mot popular

em decantaria a creure que barbiç vol referir-se al “conjunt de petites peces filiformes, estams, estils, estigmes, i àdhuc nectaris o apèndix diversos quan n’hi ha, que es troben a l’interior de les flors. Precisament els versos de Verdaguer m’han recordat el què vaig llegir, ara fa setze anys, en un manuscrit del segle divuit al monestir benedictí de Sto. Domingo de Silos. Sarmiento⁸ comenta en ell la nova classificació de Linné, i diu que es basa en la quantitat i la disposició de “ciertas trispas o piltrafillas de lo cóncavo de la flor”. Aquí els mots subratllats equivalen als barços [sic] de Verdaguer, i comprenen en general totes les parts abans esmentades.⁹

Cordials salutacions i maneü a vostre amic

Font Quer

Laraix (El Araix), 13 d’abril de 1930

1. La capçalera de la carta i el sobre són de la redacció de la revista *Cavanillesia*, de la qual Font fou l’ànima fins i tot quan estava a l’Àfrica. La carta fou escrita i enviada, però, des de Laraix. L’adreça de la redacció de *Cavanillesia* era la d’un oncle matern de Font, el qual li trametia al Marroc la correspondència rebuda.

2. *El nom d’un lli de Bages* és el títol d’un article de Font i Quer publicat el 1926 al «Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages», any XXII, núm. 97: 173-174.

3. Josep Esteve i Seguí (Manresa 1874–1927), farmacèutic i col·laborador de l’Institut d’Estudis Catalans.

4. DGLC: *maleïda* (*Linum suffruticosum*).

5. Garganta col·laborà amb recensions bibliogràfiques en la revista *Cavanillesia*, en els volums 3 (1930), 4 (1931) i 6 (1933).

6 Vegeu c. 3, n. 11.

7. *gal·la* no figura en el DGLC; sí, en canvi, *agalla* i *cassanella*. El DLC recull tots tres termes.

8. Font es deu referir al P. Martín Sarmiento (Vilafranca del Bierzo 1695 – Madrid 1772), benedictí que, entre molts altres temes, publicà treballs de botànica, i que mantingué contactes amb Linné.

9. *barbís* figura en el DGLC amb el sentit ampli que Font li dona.

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Estimat mestre,

Avui us envio certificades les paperetes de la *h* i de la *i*.¹ A més hi trobareu un carnet ple d'altres que s'han d'intercalar entre les primeres lletres. A h² potser haureu de canviar una micar l'ordre: en els casos en què aquesta paraula va seguida de preposició o p. [preposició] i article (d', de, del, de l', de la, dels, de les) he atès al substantiu següent i no a aquells.

Quant a la paraula *barbís*, que jo suposava sinònima d'estam, Font Quer em diu: "Només dissenteixo de vós en la limitació que feu als estams per a concretar el seu significat. Essent mot popular em decantaria a creure que *barbís* vol referir-se al "conjunt de petites peces filiformes, estams, estils, estigmes, i àdhuc nectaris o apèndixs diversos quan n'hi ha, que es troben a l'interior de les flors". Precisament els versos de Verdaguer m'han recordat el que vaig llegir, ara fa setze anys, en un manuscrit del segle divuit al monestir benedictí de Sto. Domingo de Silos. Sarmiento comenta en ell la nova classificació de Linné, i diu que es basa en la quantitat i disposició de "ciertas *trispas* o *piltrafillas* de lo cóncavo de la flor". Aquí els mots esmentats equivalen als barbissos de Verdaguer, i comprenen en general totes les parts abans esmentades." D'aquí he extret la definició que us adjunto i crec exacta.

Cordialment us estreny la mà

Miquel de Garganta

22-IV-30

1. Vegeu c. 5, n. 1 per als criteris de transcripció.

heliant, heliantem, heliotrop [DLC: *heliotropi*], hepàtica [s.v. *hepàtiques*], hisop, hortència, icac [no en DLC], imperatòria [s.v. *imperator* -òria], inula, ipecacuana, iris, iva.

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Honorable mestre,

A la papereta de cucurbitàcies diu “flors diclines, unisexuals...”, s’ha de treure unisexuals, que és sinònim de diclines. Podeu mirar si teniu la descripció d’*esbarzer*, em crec que sí, però a mi se m’havia traspaperat. Les de *cep*, *ciatus*,¹ *diclina* i *dígina* s’haurien de substituir per les que incloc dintre la carta. Les altres paperetes, junt amb les del carnet no numerat, s’han d’intercalar entre les primeres lletres.

Maneu a vostre affm.

Miquel de Garganta

Olot, 22-V-30

1. Terme que consta en el DGLC i en el DCVB amb la grafia *ciat*; el DLC l’ha modificat per *ciati*, atenent a una resolució de l’Institut d’Estudis Catalans (cf. DSF I).

FARMACIA MILITAR

LARACHE

PARTICULAR

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: No regressaré tan aviat com us penseu, per dues raons: perquè em descompten el temps que oficialment vaig passar a Madrid en les oposicions i perquè a mi tampoc em convé retornar ara al bo i millor de la floridada de les plantes. La Junta del Museu va autoritzar-me a continuar aquí fins a acabar aquesta tanda d'excursions; regressaré, segurament, a primers d'agost.¹ Però com que tinc ara molta feina al camp, serà millor que no me'n doneu del diccionari, llevat que Fabra tinguéss pressa o hi hagués algun punt a aclarir amb urgència.

La planta que Serra i Boldú² anomena "glop de neu" segurament és el mateix *Linum* de Bages, molt freqüent a tot l'occident de Catalunya. La tradició deu ésser molt general, pel que es veu.

Salutacions afectuoses

Font Quer

Laraix 23 de maig de 1930

1. Efectivament, des de l'1 d'agost de 1930 Font és destinat, en règim de disponible, a la IV Regió Militar. Un cop a Barcelona, és nomenat director del Museu de Ciències Naturals i ja no té més destinacions actives com a militar. Vegeu A. GONZÁLEZ BUENO, op. cit. en c. 1, n. 3 (concretament, p. 31).

2. Valeri Serra i Boldú (Castellserà 1875 – Barcelona 1938), folklorista.

25 juny 1930

S. Miquel de Garganta

Estimat amic, Vaig rebent els paquets certificats que periòdicament em trameteu. Cada vegada em faig el propòsit d'acusar-vos-en rebut; però, després, amb l'enorme feina que pesa sobre mi (revisió de l'original, correcció de proves, etc.), me'n distrec. Perdoneu-me.

Permeteu-me, ara, que us consulti alguns dubtes. Trobo, entre els noms de planta, *cinerària*, *cendrosa*,¹ *centcaps* (= *centaura*, segons Sallent), *cinoglossa*.² No sé si és que se m'han traspaperat, però no sé pas trobar les paperetes corresponents a aquestes paraules. Trobo, així mateix, una papereta referent a la *coniza bruta*: és que n'hi havia una altra referent a la *coniza* amb un altre qualificatiu o sense cap qualificatiu? Digueu-me, encara, quin és el nom català de la planta que els francesos anomenen *cive* (que entra en la confecció del civet de llebre)?³ Sabeu si hi ha un nom català per a designar el *Fraxinus ornus*?⁴ Sabeu quina planta és el *tinus*, que surt en Ovidi? Finalment vós admeteu *coca* com a corresponent a *coccus*: no seria millor *coc* o *cocus*?⁵

Vostre

Pompeu Fabra

1. Ni en el DGLC ni en el DCVB no hi ha, s.v. *cendrosa*, cap referència a nom de planta.

2. DGLC, s.v. *cinoglossa*, remet a *besneula* (cf. c. 28, n. 3).

3. Vegeu DGLC, s.v. *civet*.

4. En el DGLC, s.v. *freixe*, no figura el nom català per al *Fraxinus ornus*; sí, en canvi, en el DLC, que el designa com *freixe de flor*.

5. DGLC: *coc* (o *cocus*).

Olot, 7 d'agost de 1930

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Respectable senyor i amic,

He parlat amb la junta directiva del Casal Català de la possibilitat d'una vostra vinguda ací, que han acollit amb fervent entusiasme. En representació d'ells us tinc de dir que no solament desitgen que sigui prompte una realitat sinó que al mateix temps consideraran una alta distinció que us digneu acceptar la presidència honorària, càrrec que només pot ocupar una figura com vós. No cal dir que esperen atendre-us durant la vostra estada. El Casal Català és l'entitat més nombrosa d'Olot, és una societat que aplega tots els matisos del catalanisme.

Si ens poguéssiu comunicar relativament aviat el dia que us sembli a propòsit per venir us ho estimaríem molt, puix per fer algun acte necessitem permís governatiu, que gairebé podem assegurar que no ens fallaria. Varen prohibir dies passats una conferència d'en Sunyol,¹ però tenia caràcter essencialment polític. També ens seria bo de saber el tema que penseu tractar, si us és avinent donar una conferència. En cas contrari es podria fer un acte més sobri que consistiria només a donar-vos possessió de la presidència honorària. Esperem amb deler que la vostra contesta sigui afirmativa.

Les paperetes no queden pas endarrera. En Font Quer ha arribat a Barcelona.²

Vostre, amb la major consideració.

Miquel de Garganta

1. Probablement es tracti de Josep Sunyol i Garriga (Barcelona 1898 – Serra de Guadarrama 1936), industrial i polític, fundador de la revista *La Rambla*, afusellat per soldats franquistes quan anava de viatge a Madrid.

2. Vegeu c. 37, n. 1.

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Benvolgut Mestre,

Divendres vaig anar a l'Ateneu per tenir el gust de saludar-vos, el resultat fou negatiu. He traspassat tots els carnets que mancaven per acabar a En Font Quer, ara té del 24 al 50 inclusiv. Per a simplificar els tràmits podreu entendre-us directament amb ell. D'altra banda jo estaré quasi sense interrupció a Madrid¹ fins al juny i moltes coses no les tindria a l'abast; marxaré el 24 o 25 d'aquest mes i ignoro quina serà la meua adreça, de manera que si us convé escriure'm podríeu dirigir-vos a Olot, des d'on m'ho trametrien. Per aquest correu us envio certificats els quatre carnets de la *m*² i algunes paperetes soltes.

Al Casal Català d'ací hi ha hagut una mica de discòrdia i aquest mes la junta presentarà la dimissió i es probable que el Casal s'adhereixi a Acció Catalana. Suposo que cap d'aquests canvis no dificultaria que fóssiu molt cordialment rebut en el cas que us fos avinent de venir, com us deia temps enrera.

Podeu comptar sempre que us calgui amb el concurs del vostre devot i amic

Miquel de Garganta

Olot, 15 de setembre de 1930

1. Garganta anà a Madrid a fer-hi els estudis de doctorat. Vegeu carta núm. 41 (23-IX-30).

2. Les llistes de paraules de Fabra de què disposem arriben justament a la lletra *m* (fins a *melicotó*). En la nota c. 35, n. 1 copiàvem les paraules corresponents a les lletres *h* i *i*; ací ho fem amb les paraules començades per *j*, *l* i *m* (per als criteris de transcripció, vegeu c. 5, n. 1).

jacint, jonc, jonça, jonquilla, juliana, julivert, jull, jusquiama; laserpici, lentisc [no en DLC], lycopodi, lilà, liquen, llagrimall [DLC: *lagrimal*], llambrusca, llampúdol, llapaça [llapassa], llavor de puça [DGLC s.v. *llavor*, no en DLC], lledoner, llengua de bou [s.v. *llengua*], llengua de ca [s.v. *llengua*], llentilla, llessamí, llet de bruixa [DGLC s.v. *llet*; no en DLC], lletsó, lletuga, llevamà, lli, lligabosc, llimoner, llinària [no en DLC], lliri, llirijonc [lliri-jonc], llobí, llora, llorer, llorer bord [s.v. *llorer*], llúpol, lotus; maduixa, magnòlia, magraner, majorana, malagueta [no en DLC], malcoratge, malrubí, marrubins [marrubí], malva, malvesc, malví, mamei, mandarina, mandràgora, mangle, marcòlic, marfull, margall, margalló, marialluïsa, marieta, marxívol, màstec, matablat, matakà, matallops, mataparents [mataparent], matapoll, matapuça [no en DLC], matavelles [no en DLC], matricària, melga, melgó, melicotó.

MUSEU
DE CIÈNCIES NATURALS
DE BARCELONA

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Avui he rebut el llibre de Gallach,¹ i justament aquesta tarda he trobat a Fabra al carrer. Ell m'ha dit que està satisfet de vos i de la feina que heu fet, la qual cosa m'alegra extraordinàriament, com podeu suposar.

Trobo molt encertat que aneu a Madrid a doctorar-vos. Això rematarà bellament la vostra carrera i us obrirà nous horitzons i altres perspectives.

I després, què penseu fer? Vindreu a estar-vos a Barcelona? Si a vos us fos convenient els amics d'ací hi guanyariem. Què penseu fer? Deixareu del tot la botànica?

També vaig rebre les llibretes del que falta del diccionari. Les aniré repassant a mida que'm vagui.

Ens veurem abans de partir?

Salutacions afectuoses

Font Quer

Barcelona 23 de setembre de 1930

1. Vegeu carta núm. 4 (15-I-29).

MUSEU
DE CIÈNCIES NATURALS
DE BARCELONA

—
DIRECCIÓ

No teniu res més per a "Cavanillesia"?

Senyor Miquel de Garganta – Olot

Estimat amic: Poc podia esperar jo que la vostra visita es fes esperar tant i tant. Es que no sabeu moure-us d'Olot? Us heu engorronit al peu d'aquestes muntanyes? No m'heu dit res més dels vostres projectes del doctorat,¹ ni en Bolòs² m'en ha sabut dir res tampoc.

Fa dos o tres dies vaig veure a Fabra al Museu. Va venir a recollir la lletra *n*,³ que ja la té, ara. Per la premsa haureu vist que la publicació del diccionari ara va de debò. Ell em va dir que vos ja el rebieu. Jo no l'he vist, encara. També va parlar-me dels vostres honoraris, tot planyent-se que En Nicolau,⁴ el tresorer de la seva secció a l'Institut, retingut ara a Madrid, no pogués atendre els seus afers tal com ho feia abans.

A veure si quan veniu a Barcelona us deixeu caure al Museu. Ben vostre, amb cordials salutacions

Font Quer

Barcelona 15 de novembre de 1931

1. No fou fins al dia 4 de maig de 1934 que Garganta defensà la seva tesi doctoral titulada *Francisco Bolós y la cultura de su tiempo*.

2. Antoni de Bolòs i Vayreda (Olot 1889 – Barcelona 1976), botànic, deixeble i col·laborador de Font i Quer, a qui substituï, l'any 1939, al capdavant de l'Institut Botànic de Barcelona.

3. Les llistes de Fabra de noms de plantes de la lletra *n* endavant ja no ens han arribat. Probablement Garganta les envià a Font amb les paperetes de la darrera tramesa, abans d'anar a Madrid a fer els cursos de doctorat, i Font les féu arribar directament a Fabra (o li envià només les cèdules i es quedà les llistes, tal com solia fer Garganta).

4. Es tracta de Lluís Nicolau d'Olwer (Barcelona 1888 – Mèxic 1961), catedràtic de llatí a la Universitat Autònoma de Barcelona, periodista i polític.

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Benvolgut amic: Us contesto a volta de correu perquè no es pugui dir mai que si l'Herbari Vayreda no és a Barcelona és per negligència meva. Ja sabeu vos que amb el fill de Vayreda hi varem tenir llargues converses, i que estava sempre ben disposat per a cedir aquell herbari al Museu. Ell digué sempre, també, que a Olot hi era en dipòsit. La dictadura trencà les converses i la cosa va quedar morta. Si ara us veieu amb cor de ressuscitar-la aci em teniu disposat al què calgui. Ara que ens disposem a fer el trasllat dels Museus al de Montjuïc¹ l'oportunitat és ben palesa. A mi sobretot m'abelliria reunir en una sala els clàssics de Catalunya, ara que ja no ens falta més que Vayreda. Cal esgrimir, per a convencer als localistes, prescindint de les qüestions de dret que pot al·legar Pere Vayreda,² l'arma de que a Olot l'herbari s'està fent malbé, que és molt costós conservar-lo com cal, i que els estudiosos aniran a Barcelona millor que a Olot a consultar-lo, etc. Ja fareu les gestions que calguin i m'en direu alguna cosa.³

He vist el quadern publicat del Diccionari Fabra. Al Museu hi estem subscrits. Jo no n'he rebut cap, tampoc. Penso que és qüestió que no porta pas Fabra; l'editor deu ésser un descuros. El quadern no m'ha plagut del tot. Ja he indicat a Fabra una pila de petites errades d'impremta que s'ha deixat passar i que hauriem evitat si m'haguéssin remès les proves.⁴

Llorenç Garcias,⁵ sortosament, és viu. Va ésser el seu pare qui morí. Si sabeu d'algun altre soci que és baixa digueu-m'ho. Ara, d'ençà que soc una mica responsable de la Institució,⁶ vaig exigir que els originals els corregís l'Institut.

Afectuoses salutacions de vostre amic

Font Quer

Barcelona 25 de novembre de 1931

1. L'Institut Botànic, creat a partir del Museu de Ciències Naturals (com els Museus de Geologia i Zoologia), es traslladà a un edifici fet a Montjuïc amb motiu de l'Exposició de 1929 (els altres dos museus es quedaren al Parc de la Ciutadella), i encara avui ocupa aquest local.

2. Pere Vayreda i Olives (Beuda 1877 – Lledó 1944), fill d'Estanislau Vayreda i Vila, a l'herbari del qual es referia la carta.

EPISTOLARI

3. «El 1934, per voluntat expressa de Pere Vayreda, hereu d'Estanislau, l'herbari que es custodiava al Museu Municipal d'Olot fou traslladat a l'Institut Botànic de Barcelona, quedant salvaguardat el perill que temia Font Quer, i en condicions de ser consultat pels investigadors botànics», M. DE GARGANTA, 1982, *La figura d'Estanislau Vayreda*, dins «Pàgines»... op. cit. en c. 4, n. 15.

4. Font, com resta palès pel comentari, era una persona molt acurada, meticulosa i exigent.

5. Llorenç Garcias i Font (Artà 1885–1975). Farmacèutic i naturalista, un dels fundadors de la Institució Catalana d'Història Natural.

6. Institució Catalana d'Història Natural. Font n'era aleshores el president.

[més tard del 25-XI-31]¹

Amic Font,

Estic acabant la revisió de la lletra R, i com que vós em vau dir que la S (que m'enviàveu juntament amb la R) no era completa, us pregaria que m'enllestís-siu la resta de la S, i si poguéssiu ésser la T.

Vostre afm.

P Fabra

1. Aquesta nota –més que pròpiament una carta– de Fabra, adreçada a Font i Quer, es conserva a l'Institut Botànic de Barcelona (no pertany a la col·lecció de Garganta).

Olot, 5 d'agost de 1932

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Honorable Mestre,

Ahir vaig tenir el goig de rebre els 15 fascicles que han aparegut del vostre "Diccionari General de la Llengua Catalana". Us agraeixo moltíssim que me'ls hagueu fet trametre. Tinc una satisfacció plena d'haver pogut col·laborar, encara que modestament, a una obra tan magna i sòlida, de tant temps esperada.

El meu germà em diu que ahir les comissions Central i de Cultura de l'Ajuntament van acordar proposar el Sr. Rodolf Llorenç i Jordana¹ per a una de les places del Col·legi de segona ensenyança d'ací, en gran part gràcies al judici que a vós us mereix.

Vostre, amb la major consideració

Miquel de Garganta

1. Rodolf Llorenç i Jordana (Vilafranca del Penedès 1910 – Caracas 1985). Escriptor i llicenciat en Lletres, exiliat en 1939.

Olot, 19 d'agost de 1932

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Distingit Sr. i amic,

Ja que en l'advertiment del Diccionari s'anuncia una fe d'errades i una addenda m'ha semblat que us podria interessar la llista que incloc.¹ Com podreu veure les errades que he pogut observar-hi són d'escassíssima importància.

Vostre afectuosament

Miquel de Garganta

1. Vegem la llista que hi inclou:

p. 911 a *gla*, on diu: proveït d'una *càpsula* ha de dir d'una *cúpula*.

p. 938 a *gutació*⁽¹⁾, on diu _____ ha de dir Emissió d'aigua a gotes per les parts aèries de les plantes.

(1) (És un fenomen més semblant a la transpiració que a la rosada)

p. 948 a *herborista* hauria de dir: venedor de plantes medicinals.

Una *herboristeria* és un comerç de plantes medicinals. (No havia enviat cap dels dos mots).

p. 1097 a *malesherbàcies* ha de dir *malesherbiàcies*

p. a *agulles* on diu: *Ibydnum* ha de dir *Hydnum*

p. 141 a *arbre de la sorra* on diu *gnetímia* hauria de dir *gnetínia*, i caldria posar-hi el nom científic: *Ephedra distachya*.

p. 249 a *blenera* on diu *Sychnitis* ha de dir *Lychnitis*

p. 320 a *canya d'Amèrica* on diu *arundinaria* ha de dir *arundinacia*.

p. 405 a *codonyer* (jo m'havia oblidat de posar-hi el nom científic) on diu *Cydonia* *Cydonia* ha de dir *Cydonia vulgaris*.

p. 454 les plantes que figuren a *coniller(s)* han de figurar a *conillet(s)*

p. 634 a *dorval* on diu *arval* ha de dir *orval*.

p. 694 a *enganxadones* on diu *dancoides* ha de dir *daucoides*

p. 733 a *escabiosa* on diu *dipsocàcies* ha de dir *dipsacàcies*

p. 825 a *fànal* on diu *Helicacabum* ha de dir *Helicabum*

p. 874 a *frare* on diu *Phelipaca* ha de dir *Phelipaea*

p. 945 a *herba apegalosa* on diu *Rubea* ha de dir *Rubia*

p. 1233 a *orella de rata* on diu *estalonífera* ha de dir *esto-* i on diu *solidari* ha de dir *solitari*.

p. 1257 a *paparra* on diu *Staphigria* ha de dir *Staphisagria*.

p. 1425 a *raspall* on diu *Cneorium* ha de dir *Cneorum*.

Senyor Miquel de Garganta
Olot

Amic Garganta: Per indicació del Sr. Bolós¹ us remeto avui, per gir postal, la quantitat de 10 pessetes (menys les despeses del gir) que corresponen com a premi al Sr. Planes,² alcalde de Sta. Pau a qui escriu Bolós que podrà recollir-les a casa vostra.

Diversos amics em demanen per què no fem un llibret de botànica general per l'estil d'aquell de Cadevall.³ A mi m'és absolutament impossible, perquè estic treballant en el cinquè vol. de la flora catalana.⁴ No podrieu fer-lo vos? Això seria un gran mèrit si persistiu en el propòsit de venir algun dia a Barcelona a fer de mestre de botànica. Altrament, vos esteu tan versat, ara, amb la terminologia catalana, i no us caldria fer altra cosa que amplificar la descripció de molts conceptes reunits al diccionari de Fabra. Em penso que caldria modernitzar la botànica de Cadevall i vestir-la més dignament. Des del punt de vista editorial em penso que no trobariem dificultats invencibles.

Saludeu al vostre germà i disposeu de vostre bon amic

Font Quer

Barcelona 3 de desembre de 1932.

1. Vegeu c. 42, n. 2.

2. Aquest premi devia correspondre a l'aportació d'exemplars feta a l'exposició de bolets que l'any 1932 organitzà, per segona vegada, l'Institut Botànic de Barcelona. Vegeu P. FONT I QUER, *Resultats del pla quinquennal micològic a Catalunya 1931-1935*, «Butll. d'Inform.» núm. 1, p. 7. Institut Botànic de Barcelona 1937. Hi consta que hi havia bolets procedents de Santa Pau, població anomenada Pau de Ser [Cert], d'acord amb la denominació oficial del moment. La persona referida és Josep Plana i Camps (1880-1960), alcalde de Santa Pau, que realment es deia Plana i no Planes (vegeu com, correctament citat, apareix en la carta núm. 48).

3. Vegeu c. 3, n. 2.

4. Vegeu c. 3, n. 3.

Olot, 5 de desembre de 1932

Dr. Pius Font Quer – Barcelona

Distingit amic: He rebut el vostre gir i em creia que avui, que és mercat, vindria el Sr. Plana de Sta. Pau a cobrar-lo. Ara li escriuré fent-li present que el té a la seva disposició.

D'aquí un miraré si el tofonaire pot trobar *mareses*.

He passat una temporada que gairebé no he fet res, la vida de poble em feia perdre el temps. Passades les eleccions s'ha entrat en un període de repòs molt apte per a fer treball intel·lectual i m'he posat amb la tesi, que tinc de mirar d'avençar. Amb els materials que em va trametre en Bolós hi ha coses que valen força la pena. Un cop ho tingui enllestit –d'aquí alguns mesos–, em plauria fer (com m'indiqueu) uns elements de botànica en català;¹ és una idea que m'agradaria poder tirar endavant si no fos difícil trobar editor. El propòsit de venir a Barcelona no l'he pas abandonat, només em manca que les circumstàncies m'ho permetin, que hi hagi algun lloc disponible.

Amb records del meu germà resta de vós afm.

Miquel de Garganta

1. Finalment fou Font, tot sol, qui en 1938 –en plena guerra– publicà *Iniciació a la botànica (morfologia vegetal)*, Biblioteca del Pagès, secció I, volum I, Publ. de la Direcció General d'Agricultura, Barcelona. Aquest llibre fou reeditat, i actualitzat a cura d'Oriol de Bolós, l'any 1979¹: *Iniciació a la Botànica. Morfologia externa*, Ed. Fontalba, Barcelona.

Olot, 25-XII-32

Sr. Pompeu Fabra
Barcelona

Honorable mestre,

He rebut els darrers fascicles del vostre Diccionari i el pròleg que els acompanya. Mancaria a un deure elemental de gratitud si deixava de donar-vos les gràcies més afectuoses per la gentilesa que heu tingut en fer esment de la meva humil col·laboració.¹ Veure el meu nom associat al monument literari que acabeu de donar al públic català és per a mi un títol de glòria.

Rebeu amb motiu de la publicació d'aquest diccionari la meva felicitació entusiàstica i a les moltes que us han tramès pel nomenament de catedràtic de Llengua Catalana a la Universitat ajunteu-hi la meva, ben cordial i sincera.²

Us reitera el testimoni de la seva respectuosa amistat

Miquel de Garganta

1. Vegeu «Prefaci» del DGLC, p. VII.

2. Fabra fou nomenat catedràtic de Llengua Catalana a la Universitat de Barcelona l'any 1932, directament, sense haver hagut de fer oposicions a càtedra.

7 de juny de 1935

S. Joan de Garganta¹

Estimat amic, Per fi us podem pagar els vostres honoraris pel treball que vàreu fer per al Diccionari General de la Llengua Catalana. Les dificultats econòmiques per les quals ha passat l'Institut expliquen la nostra triga a pagar-vos. Espero que us en fareu càrrec i que ens la perdonareu.

En el seu temps vaig encarregar que calculessin l'import d'aquells honoraris i són 784 pessetes (112 pàgines del Dicc. imprès, a 7 pessetes la pàgina). El comptador de l'Institut té ordre de pagar-vos-les. Si heveu de tardar a fer una vinguda a Barcelona, escriviu-m'ho, i us les trametirem per xec.

Us saluda afectuosament

Pompeu Fabra

1. La carta va adreçada a Joan de Garganta (Olot 1902 – Medellín, Colòmbia 1973), germà de Miquel de Garganta. El tema i la resposta de M. de Garganta (carta núm. 51) fan pensar que es tracta d'una confusió. Fabra devia conèixer també Joan de Garganta, el qual l'any 1928 havia escrit un article lloant els seus treballs de reforma ortogràfica («Revista d'Olot», III (36):9-11).

Olot, 13 de juny de 1935

S. Pompeu Fabra
Barcelona

Honorable Mestre i amic,

He rebut la vostra atenta lletra. Per ara no tinc pas de venir a Barcelona, per això us agrairé que m'envieu per xec l'import dels honoraris pel treball que vaig tenir l'honor de fer per al Diccionari.

Amb aquesta avinentesa m'és plaent de testimoniar-vos la meva adhesió i de trametre-us les salutacions del meu germà.

Afectuosament

Miquel de Garganta

4-XII-1953

Senyor Miquel de Garganta
Edificio Santa Paula. Apartamento 203
Carrera 48, 50.38
Medellín (Colòmbia)¹

Benvolgut amic:

El prospecte, que us adjunto, del Diccionari de Botànica us dirà que, a la fi, va ésser acabat i publicat. Però tot seguit n'hem de començar un altre, perquè aquesta Editorial ha adquirit els drets de traducció del "Kosmos Lexikon der Naturwissenschaften", el Diccionari de Ciències Naturals de la casa "Kosmos".

Fa anys que no sé res de vos, i si ara us plau de contestar-me m'agradaria saber si a Colòmbia hi ha algun catàleg de noms vulgars de plantes, o bé si els hem de treure dels llibres que m'enviàreu vos i en Cuatrecasas. També voldria saber on podríem trobar els noms dels animals.

Potser vos mateix, si encara us recordeu dels reculls que preparàreu per al Diccionari Fabra,² podríeu encarregar-vos de fer aquets de les plantes y animals de Colòmbia. En aquest cas a mi em plauria molt la vostra col·laboració. No cal sinó el nom vulgar i l'equivalència científica: "tomillo. *Thymus vulgaris*. Labiadas"

M'agradaria saber notícies vostres i del vostre germà, a qui saludareu de la meua part. Amb tot l'afecte.

Font Quer

1. En 1939, Garganta s'exilià a Colòmbia, on exercí la docència universitària. Tornà a Olot en 1967.

2. Nova al·lusió, ara ja força llunyana, al període de formació de Garganta en terminologia botànica, durant la confecció del DGLC. En altres cartes de la nodrida correspondència entre Garganta i Font es fa al·lusió a qüestions de terminologia botànica -castellana, ja que són cartes de després de la guerra, Garganta és a Colòmbia, on fa de professor, i Font està enllestit el seu *Diccionario de Botánica*, que apareixerà l'any 1953-, però en cap altra no s'evoquen els treballs d'elaboració del DGLC, per la qual cosa no publiquem aquestes cartes aquí.

APÈNDIX¹

1. Publiquem, en apèndix, un parell de cartes creuades entre Garganta i Josep Miracle (Barcelona 1904, escriptor, corrector i deixeble i col·laborador de Pompeu Fabra), perquè fan directa al·lusió a la feina de confecció del DGLC.

APÈNDIX

Olot, 2 de març de 1968

Sr. Josep MIRACLE
Barcelona.

Distingit senyor,

De nou a la nostra terra, després de molts anys de residir a Colòmbia,¹ veig amb complaença que es commemora dignament el centenari de Pompeu Fabra, i que vós –a més de les excel·lents contribucions fins ara publicades– prepareu la biografia definitiva de Mestre Fabra. M'omple de goig considerar que el nostre gran filòleg tindrà un biògraf de l'altura que es mereix.

Per si us pot interessar m'atreveixo a adjuntar-vos una còpia de l'article titulat "La botànica en el Diccionari Fabra" que probablement sortirà a la "Revista de Palafrugell"; potser amb algun retard.²

Aprofito l'avinentesa per a saludar-vos amb tota consideració. Vostre afectíssim

[Miquel de Garganta]

P. Roca, 4.
OLOT (Girona).

1. Vegeu c. 52, n. 1.

2. L'article, efectivament, fou publicat en la «Revista de Palafrugell», en el núm. VII(74) de 1968.

9 de març de 1968

Sr. Miquel de Garganta
Olot

Distingit senyor:

M'ha estat una gran sorpresa i una gran alegria rebre la vostra carta i el vostre article inèdit. Us coneixia de nom justament del temps de la impressió del *Diccionari General*, o més exactament del moment de la impressió del pròleg. La vostra carta m'ha recordat les conversades amb què omplíem la pausa en el treball de correcció, i de la xiroia solemnitat amb què Pompeu Fabra pronunciava els noms llatins de les plantes i dels animals; era, deia, com els títols nobiliaris que imposen molt més que no pas els noms comuns de les persones.

Efectivament, el vostre article m'interessa força, i el tindrè en compte en el capítol corresponent de la meva biografia (si és que ja hagués sortit, i m'agradaria saber-ho, amb referència bibliogràfica i tot).¹ Us en dono les gràcies, i ja he inscrit el vostre nom en la –afortunadament– ja llarga llista de persones que m'han ofert la llur col·laboració. Gràcies també pel bon concepte que teniu de mi i per la fe que heu posat en el llibre que escric a honor del Mestre.

Si se us fes trobadís, doneu molts records de part meva a Josep M. Capdevila.² I accepteu vós, si us plau, tota la reconeixença del vostre affm. i, si m'ho permeteu, amic

Josep Miracle

1. J. MIRACLE, 1968, *Pompeu Fabra*, Aymà, Barcelona. Llegim en la p. 548: «Quant a la terminologia científica es confià als seus companys de l'Institut i a llurs col·laboradors; d'aquest punt de vista, es pot dir que la part de botànica va ser quasi íntegrament deguda a Miquel de Garganta». I en nota: «Fabra me n'havia parlat amb molt d'elogi. Recentment, Miquel de Garganta ha publicat les seves impressions en un article titulat *La botànica en el Diccionari Fabra* i que ha aparegut a la "Revista de Palafrugell", març de 1968».

2. Josep M. Capdevila i Balanzó (Olot 1892 – Banyoles 1972), escriptor.

ÍNDIX ANALÍTIC*

- A. phalloides*, 68, 69.
 Abacà, 27.
 Abaixonera, 41.
 Abatzer, 46.
 Abella, 46.
 Abelles, 41, 45, 80.
 Abet, 48.
Abietàcies, 52, 53, 54.
 Abrets, 41, 42, 45, 46.
 Abreülls, 29.
 Abriüll, 29, 71.
 Abriulls, 27.
 Abriülls, 29, 31, 71.
 Abrulls, 29.
 Acàcia, 41.
 Acàcia de tres punts, 41.
 Acàcia de tres punxes, 41.
 Acàcia taperera, 41, 41.
 Acader, 41, 42.
 Adragulls, 70.
 Adruls, 41, 45, 46, 70, 71, 71.
 Àdruls, 70.
 Adrulls, 70, 71.
 Agalla, 85.
Agaricàcia, 69.
 Agram, 41, 42.
 Agrasons, 41.
 Agrasos, 41.
 Agrassó, 45.
 Agrassons, 41, 41, 45.
 Agrella, 33, 42, 43, 44, 46.
 Agrelles, 41.
 Agrelleta, 42, 43, 45, 46.
 Agrelletes, 41.
 Agreta, 33, 42, 43, 46, 66.
 Agretes, 41, 45.
 Agrupació, 48, 50.
 Agües, 38, 44.
 Agüies, 38.
 AGUILÓ, 79.
 Agulles, 38, 44, 98.
 AIGUADER, 69, 69.
Ajuga iva, 53, 56, 57.
 Al-liària, 56, 58.
 Al·loc, 56, 57.
 Ala de serp, 41.
 Aladern, 41, 42.
 ALARMA, 37.
 Albareda, 45, 47, 48.
 Albenà, 41.
 Alber, 48.
 Albercoquer, 41, 42, 43.
 Albereda, 45, 47, 48.
 Alcansa, 41, 43.
 Alcaravea, 41, 42.
 Alcaravia, 42.
 Aldiça, 41, 42, 43.
 Aldísia, 42.

* En aquest índex, hom hi pot trobar noms de persones (en versaletes), noms científics d'espècies i altres rangs taxonòmics de plantes (en cursiva), noms populars de plantes i —en molt poques ocasions— d'animals (en rodona), i termes del lèxic tècnic de la botànica (en negreta). Els números van en rodona quan fan referència a noms esmentats en les cartes i en cursiva quan al·ludeixen a noms citats en les notes. L'índex abasta tant les cartes com les notes. Pel que fa als noms de persones, no hi fem constar els dels tres autors de les cartes, els quals surten pràcticament en cada carta, ni aquells que esmentem com a autors en referències bibliogràfiques. Quant als termes tècnics, els consignem en els casos —que són la majoria— en què tenen relació amb la tasca lexicogràfica, que és el nucli d'aquesta correspondència, i no quan apareixen en altres contextos.

- Aldiza, 42.
 Alep, 41, 42.
 Aleps, 43.
 Alerç, 41.
 Alfàbrega, 42.
 Alfàbrega de pastor, 41.
 Alfals, 56, 57.
 Alharma, 36, 38, 39.
 Alicabi, 41.
 Alicacabí, 42.
 Aliguer, 41.
 Àligues, 80.
 Almegó, 41, 56, 57.
 Almegó blanc, 57.
 Almescat, 41, 56, 57, 58.
 Almesquí, 42, 57, 58.
 Almesquina, 56.
 Almesquins, 41, 57.
 Almizcleña, 56, 57.
 Aloc, 56, 57.
 Àloe, 41.
 Aloja, 80.
 Alzina, 43, 48.
 Alzina de glans dolces, 41.
 Alzina sureira, 76.
 Alzinar, 45, 46, 48, 50.
 Alzines, 45, 46, 50.
 Alzineta, 41.
 All, 42.
 All bord, 41.
 All colombí, 41.
 All columbí, 42.
 All d'olor, 41.
 All de bruixa, 41.
 All de colobra, 41, 42.
 All de culebra, 41.
 Allenc, 41, 56, 58, 58.
 Al·liària, 56, 58.
Amanita ovoidea, 68, 69.
Amanita phalloides, 69, 69.
 Amaril·lidàcies, 57.
 Ameba, 56, 58.
 Amelgó, 42, 56, 57.
 Amelgo blanc, 57.
 Ament, 36.
 Aments, 52.
 Ametller, 41, 42, 43.
 Ametller amarg, 41.
 Ametllers, 42.
 Amfitrop, 56, 58, 58.
 Amiba, 56, 58, 58.
 Amigdalàcies, 41, 42, 43, 43.
Amygdalus communis, 41, 42.
 Anacardiàcies, 36.
 Anajús, 41.
 Androgin, 40.
 Androspora, 56, 58.
 Andròspora, 58.
 Angelets, 41.
 Angèlica, 27.
 Angèlica carlina, 31.
Antirrhinum majus, 70.
 Anvers, 46.
 Anyols, 41.
 Apagallums, 41.
 Api bord, 41, 42.
 Api bord de muntanya, 41, 42.
 Api cavallar, 42.
 Api de cavall, 41, 42.
 Apogenotàcies, 66.
 Aponogetonàcies, 66, 67.
 Apotecio, 27.
 Aquil·lea, 30, 33, 38, 41.
 Aquil·lees, 44.
 Arangades, 33.
 Arangi, 33, 35, 56, 57.
 Arangí, 34, 56, 57, 58.
 Arangí bord, 56.
 Aranya, 30.
 Aranyoner, 30.
 Araques, 33, 34, 35.
 Arboç, 30.
 Arbre blanc, 33.
 Arbre de la seda, 33.
 Arbre de la sorra, 98.
 Arbre de la tinta, 38, 40.
 Arbre de la vida, 33.
 Arbre de tinta, 38.
 Arbre del Paradís, 33.
 Arbre dels fics, 38, 39.
 Arbre espí, 52.
 Arbrets, 41.
 Arç, 30.
 Arengades, 33.
 Aretusa, 33.
 Argelaga, 30.

ÍNDEX ANALÍTIC

- Argelaguer, 45, 47.
 Argemone, 30.
 Arigany, 33.
 Arinjol, 38, 39.
 Arfnjol, 38, 39.
 Arinjols, 44.
 Arinyols, 44.
 Aristoldquia, 30.
 Aritja, 30, 44.
 Arftjol, 30, 39, 40.
 Armala, 33, 38.
 Armalà, 34.
 Armoll, 73, 74, 74.
 Arn, 73, 74, 74.
 Àrnica, 30, 41.
 Aromer, 30.
 Arròs, 30.
 Arròs de bruixes, 33.
 Arròs de pardal, 33.
 Arròs de paret, 33.
 Arrugat, 33.
 Àrum, 30, 33.
Arundo Donax, 67.
 Asc, 27, 38.
 Asca, 27, 38.
 Ascalunya, 30.
 Ascendent, 38.
 Asco, 27.
 Ascòs, 27.
 Ascs, 28.
 Asfòdel, 30, 33.
 Aspàlat, 30, 33.
 Aspre, 30, 33, 36.
 Asprella, 34.
 Asprelles, 33.
 Associació, 48, 50.
 Assutzena, 30, 36.
 Aster, 30, 34, 33.
 Àster, 30, 34.
 Asteraceae, 74.
 Asteràcies, 73, 74, 74.
 Asterees, 74, 74.
Atriplex hortensis, 74.
 Atzavara, 30.
 Atzeroler, 30.
 Aubegfnia, 46.
 Aubegfnia, 44.
 Aulet, 47.
 Aulets, 45.
 Aulinar, 45, 47.
 Aulines, 44.
 Auró, 30, 33, 38.
 Autumnal, 38.
 Auzina, 46.
 Auzines, 44.
 Avellana torrada, 73, 74, 74, 76, 79, 82, 83.
 Avellanada, 45.
 Avellanar, 45, 48.
 Avellaner, 30.
 Avetusa, 30.
 Avet, 30, 48.
 Avetosa, 30.
 Badells, 70, 71.
 Badiana, 30.
 Badiella, 48.
 Baladre, 30.
 Bàlec, 30.
 Balsamilla, 30.
 Balsamina, 42.
 Balsamita, 30.
 Bambú, 30.
 Bamella, 30.
 Bananer, 30.
 Banús, 30.
 Baobab, 30.
 Barballó, 30.
 Barbeny, 76.
 Barbiç, 84, 85.
 Barbís, 76, 79, 79, 85, 86.
 Barbissos, 79, 79, 80, 86.
 BARCELÓ, 25, 27, 33.
 Bargalló, 30.
 BARNOLA, 21, 22.
 BARREIRO, 27, 46.
 Basiana, 48.
 Bassiana, 48.
 Batata, 30.
 Beç, 30.
 Bedoll, 30.
 Begònia, 30.
 Belladona, 30.
 Bellis, 68.
 Benjamina, 30.
 Berbena, 30, 49.
 Berbena, 33, 44, 48.
 Berbenàcies, 44, 46.

- Berberina**, 76, 79.
Berberis vulgaris, 76, 79.
Bergamoter, 30.
Berruguera, 30.
Besneula, 31, 74, 76, 79, 82, 83, 89.
Betònica, 31.
Blat, 30.
Blat de moro, 30.
Bleda, 30.
Bledera, 45, 47.
Blenera, 98.
Blet, 30, 74.
Blet moll, 73, 74, 74.
Boga, 31, 55.
Bogal, 31.
Bogar, 31.
Boix, 31.
Boix de Castella, 31.
Boix de Núria, 31.
Boix grévol, 31.
Boix mascle, 31.
Boix marí, 31.
Boixeda, 45.
Bolet, 31.
Bolòs, A., 93, 93, 99, 100.
Bolòs, O., 100.
Bormera, 54.
Botgeta, 82.
Botja, 31, 44.
Botxa, 44.
Bova, 55.
Bova de Castella, 54.
Bover, 45, 47.
Bràctea mare, 52.
Breda, 31.
Bresquilla, 31.
Broida, 31.
Bromera, 54.
Bronsa, 31.
Bruc, 31.
Brucatar, 45, 47.
Bruguer, 45, 47.
Bruguera, 45, 47.
Brusc, 31.
Bufallums, 31.
Bufanaga, 31.
Cabeçada, 31.
Cabeçades, 31.
Cabeçudes, 31.
Cabell, 31.
Cabellera, 31.
Cabellera de la reina, 31.
Cabells de la Mare de Déu, 31.
Cabrafiguera, 31, 39.
Cabruna, 31.
Cacau, 31.
Cactus, 31.
Càdec, 31.
CADEVALL, 24, 25, 40, 44, 71, 74, 74, 83, 99.
Cafè, 31.
Cagamuja, 31.
Cagatrepa, 31.
Cagatripa, 31.
Caire, 31.
Calabruixa, 31.
Càlam, 31.
Calamac, 31.
Calambac, 31.
Calambuc, 31.
Calciola, 31.
Calze, 79.
Càlzer, 80.
Cama de perdiu, 31.
Cama d'ase, 31.
Cama-roja, 31.
Cama-sec, 31.
Camamilla, 31.
Cambró, 82, 83, 83.
Cambronera, 83, 83.
Camèlia, 31.
Camelina, 31.
Camforer, 31.
Camosa, 31.
Campaner, 31.
Campaneta, 31.
Campanetes, 33.
Campànula, 31.
Campetx, 31.
Campilòtrop, 56, 58, 58.
Canabassa, 31.
Candelera, 31.
Candells, 31.
Cànem, 31.
Canya, 31, 67.
Canya borda, 67.
Canya comuna, 67.

ÍNDEX ANALÍTIC

- Canya d'escombres, 67.
 Canya d'Amèrica, 31, 98.
 Canya de sucre, 31.
 Canya-xiula, 31.
 Canyaferla, 31.
 Canyafistula, 31.
 Canyamel, 31.
 Canyasiula, 67.
 Canyavera, 31.
 Canyaxiula, 31, 67.
 Canyella, 31.
 Canyet, 67.
 Canyeta, 67.
 Canyís, 31, 67.
 Canyissa, 67.
 Canyot, 67.
 Canyota, 31, 67.
 Cañeta, 67.
 Caoba, 31.
 Capblau, 31.
 CAPDEVILA, 108, 108.
 Capseta, 31.
 Capsetes, 31.
 Càpsula, 98.
 Caputxí, 31.
 Cara dorsal, 44.
 Cara externa, 44.
 Cara inferior, 44.
 Cara interna, 44.
 Cara superior, 44.
 Cara ventral, 44.
 Caramboler, 31.
 Caramuixes, 33.
 Carbassa, 31.
 Carbassina, 31.
 Carbassó, 31.
 Card, 31.
 Cardamom, 31.
 Cardet, 31.
 Cardiga, 31.
 Cardó, 31.
 Cargol, 31.
 Cargolera, 31.
 Cargolí, 31.
 Cariofil-lat, 31.
 Cariòpside, 31.
 Carolina, 31.
 Carrascla, 31.
 Carriç, 67.
 Carritx, 67.
 Càrritx, 31, 67.
 Carrizo, 67.
Carum carvi, 42.
 Carvi, 31.
 Carxofa, 31.
 Cascall, 31.
 Cascavell, 31.
 Cassanella, 84, 85.
 Castanyeda, 45.
 Castanyer, 31.
 Castanyets, 45, 47.
 Castanyola, 31.
 Catxumbo, 31.
 Catxurrera, 31.
 Ceba, 31.
 Cedre, 31.
 Celidònia, 31.
 Cendrosa, 89, 89.
 Centaura, 31, 89.
 Centcaps, 31, 89.
 Cep, 31, 87.
 Cereal, 31.
 Cerfull, 31.
 Cerriç, 67.
 Cerverina, 31.
 Cerverol, 31.
 Cerverola, 31.
 Ciat, 87.
 Ciatí, 87.
 Ciatús, 87.
 Cíclic, 61.
 Cicuta, 31.
 Cigró, 31.
 Cinerària, 89.
 Cinoglossa, 89, 89.
 Cisnes, 80.
 Cist, 31.
 Cistidi, 24.
 Citronella, 31.
 Civada, 31.
 Cive, 89.
 Civet, 89.
 Clau, 31.
 Clau d'espècia, 31.
 Clavell clemàtide, 31.
Clematis Vitticella, 48.

- Clop, 31.
Cneorum, 98.
 Coc, 89, 89.
 Coca, 31.
 Coca, 89.
 Coccus, 89.
 Cocleària, 31.
 Coco, 31.
 Cocus, 89, 89.
 CODINA, 27, 68, 69.
 Codony, 31.
 Codonyer, 98.
 Cogoma, 69.
 Cogombre, 31.
 Cogomella, 69.
 Cogomella borda, 69.
 Cogulera, 45, 47.
 Col, 31.
 Col-i-flor, 31.
 Colera, 31.
 Colflor, 31.
 Coliflor, 31.
 COLMEIRO, 25, 83.
 Coloquinta, 31.
 Còlquic, 31.
 Colza, 31.
 Comí, 31, 33.
 COMPANYÓ, 27, 33, 69.
Compositae, 74.
Compostes, 74, 74.
Coníferes, 52.
 CONILL, 27, 28, 33, 43, 44, 55, 79, 80.
 Conillets, 71, 71, 98.
 Coniza, 89.
 Coniza bruta, 89.
 Connivent, 61.
 Conteller, 45.
 Coralets, 79, 79.
 Corol·la, 79.
 COROMINES, 49.
 Coscolleda, 45, 47.
 COSTA, 25, 54, 57, 70, 71.
 Crespínell picant, 33.
 CUATRECASAS, 22, 27, 28, 29, 69, 104.
Cucurbitàcies, 87.
 Cugoma, 69.
 Cugumella, 68.
 Cugumella borda, 68.
 Cul-blanc, 69.
 Cul-gros, 69.
 Culblanc, 69.
 Culgros, 69.
 Cundidor, 40.
 Cúpula, 98.
Cydonia vulgaris, 98.
Cynoglossum pictum, 79.
Cynoglossum officinale, 74, 76, 79.
Cynoglossum vulgaris, 73, 74.
 Dàlia, 52.
Daphne velleaeoides, 22.
Daphne rodriguezii, 22.
Daucoïdes, 98.
 Dauradella, 52.
 Dementa bogal, 54.
 Diclina, 87.
 Diclines, 87.
 Dictam, 52.
 Dictam, 52.
 Didalera, 52.
 Didalet, 52.
 Didalets de la Mare de Déu, 52, 52.
 Didorta, 52.
 Dígina, 87.
 Digital, 52.
Dipsacàcies, 98.
 Dipsàcies, 52.
 Dolceta, 52.
 Donzell, 52.
 Dorval, 98.
 Dracena, 52.
 Dragó, 52, 70.
 Dragonària, 52.
 Dragonera, 52.
 Dragontina, 52.
 Dríade, 52.
 Dulcamara, 52.
 Enciam, 52.
 Endívia, 52.
 Enfiladís, 40.
 Enfiladissa, 40.
 Enganxadones, 98.
 Englantina, 52.
 ENGLER, 36, 37.
 Ensiam, 52.
 Ènula, 52.
 Envà, 68.

ÍNDIX ANALÍTIC

Envés, 44.
Ephedra distachya, 98.
Epigi, 39.
Epigin, 39, 40.
Epigynus, 39.
Epilobi, 52.
Er, 52.
Erable, 52.
Ericaci, 52.
Erodium moschatum, 57.
Esbarzer, 52, 87.
Esbarzerola, 52.
Escabiosa, 52, 98.
Escaiola, 52.
Escalda-bec, 52.
Escaldabec, 52.
Escaldabecs, 52.
Escallada, 81.
Escama, 53.
Escames, 52.
Escamonea, 52.
Escanyallops, 52.
Escanyavelles, 52.
Escardot, 52.
Escarola, 52.
Escil-la, 52.
Esclata-sang, 52.
Esclata-sangs, 52.
Escopeta, 52.
Escrofulària, 52.
Esturçonera, 52.
Espantallops, 52.
Espàrrec, 52.
Espart, 52.
Espelta, 52.
Espemallac, 52.
Espí, 52.
Espicanard, 52.
Espígol, 52.
Espigoler, 45, 47.
Espigot, 52.
Espina cervina, 83, 83.
Espinac, 52.
Espinal, 52.
Espinalb, 52.
Espinavessa, 52, 73, 74, 74.
Espunyidera, 52.
Esquama, 53.

Esquellada, 81, 81.
Esquellades, 81.
Estaca-rossí, 52.
Estafisàgria, 52.
Estam, 79, 86.
Estams, 79, 85, 86.
Estepa, 52.
ESTEVE, 84, 85.
Estigmes, 85, 86.
Estils, 85, 86.
Estírax, 52.
Estolonífera, 98.
Estragó, 52.
Estramoni, 52.
Estronca-sang, 52.
Etusa, 52.
Eucaliptus, 52.
Euforbi, 52.
Eufràsia, 52.
Eura, 52.
Evònim, 52.
Fageda, 45.
Faig, 66.
Fajol, 66.
Falguera, 66.
Falguera olorosa, 68.
Falguera florida, 68.
Falguera reial, 68.
Falguerola, 66.
Falsia, 66.
Falsos envans, 68.
Falzia, 66.
Fanal, 66, 98.
Fanaleda, 45, 66.
Fanalera, 66.
Fanerògama, 68, 69.
Fàrfara, 66.
Farigola, 66.
Fariner, 69.
Farinera, 68, 69.
Farinera borda, 68, 69.
Farot, 66.
Farro, 66.
Fava, 66.
Favó, 66.
Favolí, 66.
Fe, 66.
Fel de terra, 66.

- Fel de la terra, 66.
 Fenàs, 66.
 Fenc, 66.
Fenologia, 68, 69.
 Fèrula, 66.
 Fesol, 66.
 Fesola, 66.
 Fesolet, 66.
 Fesolets, 66.
 Fesolí, 66.
 Festuc, 66.
 Fetgera, 66.
 Figa, 66.
 Figa de moro, 66.
 Figuera, 66.
 Figuera borda, 38, 39.
 Filipèndula, 66.
 Flor d'albat, 68.
 Flor de bon arbre, 68.
 Flor de Lis, 68.
 Flor de plata, 68.
 Flor de St. Joan, 68.
 Flor de St. Josep, 68.
 Flor de Sta. Margarida, 68.
 Flor de Tei, 68.
 Flor de Tell, 68.
 Flor vermella, 68.
 Floravia, 66.
 Fong, 66.
 Fonolleda, 50.
 Fonoller, 47.
 Fonollera, 45, 47, 48.
 Fonolls, 48, 50.
 Formiguer, 66.
 Francesilla, 66.
 Frare, 66, 98.
Fraxinus ornus, 89, 89.
 Freixe, 66, 89.
 Freixe de flor, 89.
 Freixeneda, 45.
 Fúcsia, 66.
 Fumària, 66.
 Gabet, 66.
Gal·la, 84, 85.
Gala, 84.
Galanthus, 68.
 Galega, 66.
 Galzeran, 66.
 Gallaret, 66.
 Gallet, 66.
 Gamó, 66.
 Gamonet, 66.
 Gaons, 66, 71, 71.
 GARCÍAS, 94, 95.
 GARGANTA, J., 102, 102.
 Gardènia, 66.
 Garritx, 66.
 Garrofer, 66.
 Garroll, 66.
Gatell, 36.
 Gatona, 66.
 Gatosà, 66.
 Gavarrera, 66.
 Gavet, 66.
 Gavó, 71.
 Genciana, 66.
 Gerani, 66.
 Gerd, 66.
 Gerdó, 66.
 Gespa, 66.
Gibbós, 40.
 GIBERT, 27, 33.
Gibós, 40.
Gibositat, 40.
 GILG, 25, 27, 36.
 Ginebre, 66.
 Ginesta, 66.
 Ginestar, 45.
 Ginebre, 66.
 Ginjoler, 66.
 Gira-sol, 66.
 Gírgola, 66.
Gla, 98.
 Glauci, 66.
 Glicina, 66.
 Glop de neu, 88.
 Gnetínia, 98.
 GOMIS, 27, 33, 44.
 GONZÁLEZ FRAGOSO, 44, 46.
 Gram, 41.
 Gramera, 45, 47.
 Granza, 66.
 Grejol, 66.
 Grévol, 66.
 Grévol, 66.
 Grevoleda, 45, 47.

INDEX ANALÍTIC

- Grimpant**, 40.
Grosella, 66.
Guaiaber, 66.
Gualda, 66.
Guanàbana, 66.
GUANSÉ, 47.
Guinda, 66.
Guixa, 66.
Gutació, 98.
Harmala, 34, 36, 38, 39.
Harmalà, 34, 39.
Hármala, 39.
Haz, 44.
Heliant, 86.
Heliantem, 86.
Helicabum, 98.
Helichrysum Staechas, 68.
Heliotrop, 86.
Heliotropi, 86.
Hepàtica, 86.
Hepàtiques, 86.
Herba, 52.
Herba apegalosa, 98.
Herba bormera, 54, 55.
Herba bromera, 54, 55.
Herba cabruna, 31.
Herba escorçonera, 52.
Herba de l'ala, 41.
Herba de mesc, 58.
Herba del mesc, 56.
Herba escurçonera, 52.
Herba formiguera, 66.
Herborista, 98.
Herboristeria, 98.
Heterocist, 24, 25.
Heura, 52.
Hierba becerra, 71.
Himeni, 24.
Hisop, 86.
Hortènsia, 86.
Hydnum, 98.
Icac, 86.
Imperator, 86.
Imperatòria, 86.
Ínula, 86.
Inula helenium, 41.
Ipecacuna, 86.
Iris, 86.
Iva, 86.
Jacint, 91.
Jonc, 41, 91.
Jonça, 91.
Joncar, 47.
Jonceda, 47, 48.
Jonquera, 47.
Jonquilla, 91.
Juliana, 91.
Julivert, 91.
Jull, 91.
Juncar, 45.
Junceda, 45, 48.
Junquer, 45, 47.
Junquera, 45.
Junquillo oloroso, 57.
Jusquiam, 91.
LABÈRNIA, 56, 57, 58, 83.
Labiada, 55.
Labiadas, 104.
Lagrima, 91.
LAGUNA, 25, 27, 36, 38, 83, 84.
Laserpici, 91.
Lentisc, 91.
Licopodi, 91.
Lilà, 91.
Limbe, 73, 74, 75.
Limbus, 75.
LINNÉ, 85, 85, 86.
Linum, 88.
Linum suffruticosum, 84, 85.
Liquen, 91.
Llagrimall, 91.
Llambrusca, 91.
Llampúdol, 91.
Llapaça, 91.
Llapassa, 91.
Llaviada, 55.
Llavor, 91.
Llavor de puça, 91.
Lledoner, 91.
LENAS, 27.
Llengua de ca, 74, 76, 79, 79.
Llengua de bou, 91.
Llentilla, 91.
Llessamí, 91.
Llet de bruixa, 91.
Lletsó, 91.

- Lletuga, 91.
 Llevamà, 91.
 Lli, 84, 91.
 Lligabosc, 91.
 Llim, 73, 74, 75.
 Llimoner, 91.
 Llinària, 91.
 Lliri, 91.
 Lliri-jonc, 91.
 Llirijonc, 91.
 Llobí, 91.
 Llorà, 91.
 Llorar, 45, 47.
 LLORENÇ, 97, 97.
 Llorer, 91
 Llorer bord, 91.
 Llúpol, 91.
 Lotus, 91.
 LUISIER, 44, 46.
Lycium europaeum, 83.
Lychnitis, 98.
 Maduixa, 91.
 Magnòlia, 79, 80, 91.
 Magraner, 91.
 Majorana, 91.
 Malagueta, 91.
 Malcoratge, 91.
 Maleida, 84.
 Maleïda, 85.
Malesherbàcies, 98.
Malesherbiàcies, 98.
 Malrubí, 91.
 Malva, 91.
 Malvesc, 91.
 Malví, 91.
 Mamei, 91.
 Mandarina, 91.
 Mandràgora, 91.
 Maneula, 74.
 Mangle, 91.
 Marcòlic, 91.
 Marfull, 91.
 Margall, 91.
 Margalló, 91.
 Marialluïsa, 91.
 Marieta, 91.
 MARINETTI, 46.
 Marrubí, 91.
 Marrubins, 91.
 Marxívol, 91.
 Màstec, 91.
 Matablat, 91.
 Matacà, 91.
 Matallops, 91.
 Mataparent, 91.
 Mataparents, 91.
 Matapoll, 91.
 Matapuça, 91.
 Matavelles, 91.
 Matricària, 91.
Medicago sativa, 56.
 Melga, 91.
 Melgó, 56, 57, 91.
 Melicotó, 91.
Melilotus, 57.
Melilotus officinalis, 56, 57.
Melissa officinalis, 67.
 Micoriza, 25.
 Micorriza, 24.
 Microspora, 56, 58.
 Micròspora, 58.
 Mielga, 57.
 Mill bord, 37.
 Millbart, 36.
 MIRACLE, 105, 107, 108.
 Mucró, 39.
 Mucronulat, 40.
 Mucronulats, 39.
 Mufle de veau, 71.
 Nabera, 45, 47.
 Naps, 47.
Narcissus jonquilla, 56.
 Nectaris, 85, 86.
 Nespleda, 45, 47.
 NICOLAU, 93, 93.
 Nogareda, 45.
 Noguereda, 47.
 Nyanyos, 41.
 Obre-els-ulls, 29.
 Obriulls, 29.
 Obriülls, 29.
 Olivar, 45, 48.
 Oliveda, 45.
 Olivet, 47.
 Olivets, 45.
Ononis spinosa, 71, 71.

ÍNDEX ANALÍTIC

- Orella de rata, 98.
 Oriol cugumella, 69.
 Oró, 33, 38.
 Orval, 98.
 OVIDI, 89.
Oxalidacées, 66.
Oxalidàcies, 66, 67.
Oxalidées, 66.
Oxalldies, 66, 67, 66.
Paliurus spina-Christi, 74.
 Papallons, 80.
 Paparra, 98.
 Parededa, 54.
 PARRAVANO, 46, 47.
Peciol, 39.
Peciolulat, 40.
Peciolulats, 39.
Peganum harmala, 38.
 Penoleda, 45, 47.
 Peradeda, 46.
 Perededa, 46.
Peristoma, 24.
Periteca, 27.
Periteci, 27.
Peritecio, 27.
Pètals, 79.
Phelipaea, 98.
Phragmites communis, 67.
Pinàcies, 53.
 Pineda, 45.
 Pins, 80.
Pinyes, 52.
 PIRANDELLO, 46.
Pistil, 79, 80.
 PLANAS, 68.
 PLANES, 99, 100.
Poma camosa, 31.
 Pomaret, 45, 47, 48.
 Pomereda, 48.
 Pomeret, 45, 47, 48.
Prasium majus, 56.
 Pruneda, 45, 47.
Prunus amygdalus, 42.
Prunus armeniaca, 41.
Prunus communis, 42.
Prunus dulcis, 42.
 Raïm, 52.
 Raspall, 98.
Revers, 46.
Revolts, 39.
Révolu, 40.
Révolues, 39.
Revolut, 40.
Revolutus, 40.
Rhamnus cathartica, 83.
Rhamnus catharticus, 82, 83.
Ribes grossularia, 41.
 Rodoreda, 45, 47.
 RODRIGUEZ FEMENIAS, 22, 25, 27, 33.
Rosàcies, 42, 43, 43.
 ROTHMALER, 25.
 Roureda, 45.
 Rovira, 45, 47, 48.
Rubia, 98.
 Rúpia, 54.
Saba ascendent, 39.
 SAGARRA, J.M., 46.
 SAGARRA, L., 67.
 Salgueda, 54.
 Salqueda, 46, 54.
 Salze, 46, 54.
 Salzereda, 45, 48.
 Salzes, 36.
 SALLENT, 25, 27, 28, 33, 82, 83, 89.
Sapindals, 36, 37.
 SARMIENTO, 85, 85, 86.
 Sarriassa, 33.
 Sauleda, 45.
Sèpal, 76, 79.
Sèpals, 79.
Serpentejant, 40.
 SERRA, 88, 88.
 SOLÀ, 69, 69.
 Snapdragon, 70.
Staphisagria, 98.
 SUNYOL, 90, 90.
 Sureda, 45.
 Suro, 76.
Tabic, 68.
 Tamarell, 37.
 Tamarisc, 37.
 Tamariscos, 36.
 Tamarit, 37.
 Tamariu, 37.
 Tamarius, 36.
 Tamaró, 37.

- Taronger, 56.
Tarongí, 57.
Tarongina, 56.
Telleda, 45, 47.
Terebintals, 36, 37.
TEXIDOR, 21, 22, 25, 27, 33.
Thymus vulgaris, 104.
Tilia, 68.
Tiliàcies, 57.
Tinus, 89.
Tomillo, 104.
Tremoleada, 45.
Trepador, 40.
Triguera ambrosiana, 57.
Triquetres, 40.
Unisexuats, 87.
- VAYREDA, E., 25, 38, 44, 69, 70, 71, 83, 94, 94, 95.
VAYREDA, P., 94, 94, 95.
Veciana, 48.
Vedell, 70, 71.
Vedells, 70, 71.
Verbena, 33, 48.
Verbenàcies, 44, 46.
VERDAGUER, 79, 79, 85, 86.
Verneda, 45.
Vidiella, 48, 49.
Vinya, 48.
Vitticella, 48.
WEBSTER, 66, 70.
WETTSTEIN, 36, 37, 44, 46.
Xisca, 67.

TAULA

Pròleg	7
Presentació	9
Epistolari	19
Apèndix	105
Índex analític	109

AQUESTA OBRA S'HA ACABAT D'IMPRIMIR
ALS TALLERS DE ROMARGRAF, SA
A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT
EL DIA 30 DE DESEMBRE
DE 1991

